

Успенска црква у Младеновцу из 1910. године, добила је током 80-их година нови живопис, који је 19. маја о.г. освештан.
(Снимио Владислав Јелић, Младеновац)

младеновић.
 цркви Успенија
 ресвете Богороди-
 це, саграђеној 1910.
 год. освештан је 19.
 аја о.г. нови живо-
 пис. Ранији живо-
 пис (из 1937. г.) није
 могао сачувати
 још слабог квалите-
 та подлоге на којој је
 изведен. Нови
 живопис (рад Дра-
 мира Јашовића и
 Драгомира Маруни-
 ча) рађен је од 1983.
 до 1989. Попрсје Бо-
 городице - Панагије
 и Оранте, са рука-
 ма раширеним у мо-
 литви — икона у мо-
 нику над улазом у
 храм постављена је
 1991. (рад Мише и Да-
 нијеле Младеновић).

лика доле:
 у време архијереј-
 ске Свете литургије
 Успенском храму
 сводом освећења
 овог живописа;
 тева надесно епи-
 скопи: источно-аме-
 рички г. Христофор,
 умадијски г. др
 ава и врањски г.
 ава.

Страдање

Српске православне Епархије шумадијске у времену од 1941. до 1991. године

За нама остаје период од пола века, период страдања и мученичког живљења Српске православне цркве. А Српска православна црква је страдала у свим крајевима где су њена деца живела, јер када један уд страда трпи цео организам (уп. 1. Кор. 12:26).

И Шумадијска епархија, као део Српске православне цркве, није била поштеђена страдања за минулих педесет година. Нарочито су била тешка страдања њене деце ратне 1941. године — свима је познат Крагујевачки октобар.

Страдања у Крагујевцу и околини

Грошница, периферија града Крагујевца, доживела је свој Велики петак 19. октобра 1941. године на дан Св. апостола Томе, када су свечари били у цркви на служби. Са својим свештеником Николом Алексићем изведени су испред цркве и ту, њих 280 стрељани су на дан своје крсне славе, испред свога храма.

На другој страни Крагујевца, у насељима Илићево и Маршић, истога дана извршено је такође стрељање невиних људи.

Само два дана доцније град Крагујевац биће завијен у црно, јер није било куће да није имала црну заставу. А стрељано је 7.000 људи и ђака.

Двадесет први октобар. Јутро. Немци почињу да одводе прве групе похватаних из Топовских шума. Прву групу ђака одводе према потоку. Ту су попадала млада тела изрешетана куршумима.

Поред стрељаних падале су школске торбе, ђачке капе са ознаком разреда, свеске, књиге, атласи, речници, лењери и оловке, ђачке књижице са фотографијама...

У први сумрак 21. октобра 1941. град Крагујевац је заридео. Мајке у црнини кренуле су према ливадама испод Шумарица и Винограда, уз Сушички и Ердоглијски поток. Ишле су и сутрадан и прекосутра и осталих дана.

Оне су тражиле своје...

Дошла је прва субота после 21. октобра. Субота, која је као и свака друга, намењена умрлима. Али, те суботе требало је хиљаде убијених опојати. А гроба нема; нема ни мртвих тела, а ни свештеника нема. Седморица их је стрељано: прота Радован Цветић, Драгољуб Мијатовић; свештеници: Живојин Аксентијевић, Радомир Савић, Никола Алексић, Андра Божић и Јован Кнежевић.

У седам часова зазвонила су звона Нове цркве. Врата су била широм отворена. Тада су грунуле мајке у цркву. Хиљаде бошчи; хиљаде црних марама; хиљаде воштаница пободених у жито.

Два свештеника су се погледала. Како да почну? Зар је могуће за један дан опојати Крагујевац? Свештеници су прилазили сваком столу и чула су се само имена... Петра, Јована, Луку, Драгутину, Милорада, Велизара, Милоја... и тако у бескрај...

Тако до подне, без седморице свештеника, који су такође стрељани „от рук злодеј убитих...”

Хиљаде мртвих; хиљаде црних застава; хиљаде бошчи са житом, житом које су кувале мајке за спомен своје деце. За оне којих више нема... Крв њихову пролише као воду.

И тако се завршило опело прве суботе за мртве после 21. октобра.

Када на овај дан преживљавамо ове патње и ужасе, све нас то подсећа да су тада за наш народ и свештенство били дошли они црни и тешки дани, које је Владика Његош, пре сто и више година, преживљавао и у „Горском вијенцу“ овако приказао:

„Страшило је слушат што се
ради...!

Нада мном је небо затворено, —
Не прима ми плача ни молитве;
У ад ми се свијет претворио,
А сви људи паклени духови.

Црни дане, а црна судбино!...

Помрчина нада мном царује,
Мјесец ми је сунце заступио...

Свештеник Јован Кнежевић, парох при Новој цркви у Крагујевцу, усвојој 37. години стрељан од стране немачке казнене експедиције у Крагујевцу 21. октобра 1941. заједно са 7000 недужних грађана и ученика.

Дивне жртве видим на гомиле,
Чујем лелек ће горе пролама”.

Страдање свештеника, монаха и вероучитеља

РАДОВАН С. ЦВЕТИЋ. Рођен је 1892. године у Гунцатима, срез гружански. Богословију је завршио 1914, а 1915. прелази Албанију са српском војском. Године 1919. бива постављен за писара Духовног суда у Чачку, да би убрзо био рукоположен и постављен за пароха у Рамаћи. Премештен је 1922. године за пароха баљковачког код Крагујевца, а 1927. за пароха у Крагујевцу и намесника гружанског. Одликован је Орденом Св. Саве V реда, црвеним појасом и протојерејским чином. Немци су га извели из цркве са осталим свештеницима и стрељали 21. октобра 1941. године.

ЈОВАН КНЕЖЕВИЋ. Рођен је 1904. у Врању. Богословију је завршио 1926, а рукоположен 1927. године. Био је

парох при Новој цркви у Крагујевцу. Стрељан од стране немачке казнене експедиције 21. октобра 1941. године са осталих 7.000 недужних грађана и ђака.

ДРАГОЉУБ МИЈАТОВИЋ. Рођен је 1900. године у Драчи — Гружа. Службовао је на парохијама у Крушеву, Костолцу и Александровцу (пожаревачком). Био је судија Црквеног суда у Битољу, а потом у Краљеву. Овде су га Немци ухапсили и страховито мучили, а после 15 дана пренет је у несвесном стању у болницу и под јаком стражом у њој је остао 3 месеца. Са ожиљцима испод грла, по грудима и рукама спроведен је преком војном суду у Ниш, где остаје у затвору још 40 дана, а потом бива пуштен. Готово одузет од поновних мучења — дошао је из Ниша у Крагујевац код своје породице. Одлазећи редовно на посведневна богослужења немачка казнена експедиција затекла га је у Крагујевачкој цркви и са осталим свештеницима истога дана стрељала.

ЖИВОЈИН АКСЕНТИЈЕВИЋ. Рођен је 1908. године у Драчи, где је завршио основну школу, а гимназију у Крагујевцу. Петоразредну богословију завршио је 1931. у Битољу. Рукоположен је за свештеника 1932. и постављен за вероучитеља у Крагујевцу. Поред ове дужности био је болнички свештеник у Војној болници у Крагујевцу.

Стрељан је 21. октобра 1941. у Шумарицама.

ОЗРЕН ЈАНОШЕВИЋ. Рођен је 1906. у Старој Пазови. Богословију је завршио 1926. у Сремским Карловцима, а као парох дипломирао је 1932. године на Богословском факултету у Београду. Рукоположен је 1928. г. и постављен за пароха у Иригу, а 1932. прелази у Беоцин. Марта 1941. као резервни капетан, позван је на војну вежбу и бива заробљен од стране Немаца код Горњег Милановца. Бекством поново се враћа у Беоцин, а одатле бежи од усташа и долази у Београд. Црквене власти одредиле су га за помоћника свештеницима Крагујевачке цркве, где ступа на дужност на Петровдан 1941. године. У јутро 18. октобра бива изведен из цркве са осталим свештеницима и одведен у Топовске шуме, а 21. октобра стрељан је испод Шумарица на Великој пољани.

БУДИМИР САВИЋ. Рођен је 1900. у Трнави, срез опленачки. Звршио је богословију у Сремским Карловцима 1922. године. За свештеника је рукоположен 1923. Једно време је био пи-

сар Црквеног суда жичког, а затим парох гунцатски и жабарски. Због обољења кичме више година је лежао у гипсу у кориту. Стрељан је 21. октобра 1941. г. у Шумарицама.

НИКОЛА АЛЕКСИЋ. Рођен је 1911. године у Паланки, срез Грачац. Богословију је завршио у Сарајеву 1932, а рукоположен је 1935. године. Био је помоћник архијерејском намеснику у Госпићу, а затим парох у Бјелопољу и Старом Слатинику. Три пута је хваћан за времерата и хапшен да би 1941. био протеран за Србију. Дошавши у Србију добио је да опслужује парохију у Грошници, са седиштем у Крагујевцу, где се нашао са својим родитељима који су били пребегли из Госпића.

На дан Св. ап. Томе 19. октобра 1941. године, крсног имена многих Грошничана, приликом сечења славских колача, дошла је у Грошницу немачка казнена експедиција. Једна група Немаца упала је у цркву и извела свештеника Николу под епитрахилем и са крстом у руци, и на 100 метара од цркве страљала га. Тога дана спаљена је скоро цела Грошница и у њој стрељано 280 људи.

ЈОВАН КАЛАФАТИЋ, суплент — вероучитељ Прве мушке гимназије у Крагујевцу, стрељан 21. октобра 1941. у Шумарицама.

НИКОЛА МАЧКИЋ, професор-вероучитељ, избеглица из Босне, предавао у Првој мушкој гимназији у Крагујевцу, стрељан 21. октобра 1941. у Шумарицама.

БОГОЉУБ НИКОЛИЋ, свештеник из Грбица, стрељан у капислани у Крагујевцу, од стране партизана, почетком јануара 1945. године.

МИХАИЛО РАДИЋ, рођ. 1912. у Брњици, свештеник-парох у Малим Крчмарима; погинуо од стране партизана у Калиновику, у пролеће 1945. године.

БОШКО ЖИВАДИНОВИЋ, рођ. 1912. у Баљковцу, ђакон-вероучитељ; убијен од стране партизана маја 1945. у Миљевини у Босни. Са њим су стрељани и:

СВЕТОЛИК ШВАБИЋ, прота из Аранђеловца, и архијерејски намесник и

БУДА СОКОЛОВИЋ, свештеник-избеглица из Босне.

АНДРЕЈА БОЖИЋ, свештеник у Бадњевцу, срез лепенички. Рођен је 1899. године у Бадњевцу. Богословију је учио у Београду и Сремским Карловцима. Рукоположен је за свештеника 1921. године и постављен за пароха у Бадњевцу. Ухваћен је 19. октобра 1941. године, када је цео Кра-

гујевац са ближом околином био блокиран од стране немачких војних јединица, затим је спроведен у Крагујевац, где је два дана малтретиран и мучен у затвору. Стрељан је испод Шумарица у Крагујевцу 21. октобра 1941. године, од стране немачке казнене експедиције, са осталим свештеницима и 7.000 грађана и ђака из Крагујевца.

ГАВРИЛО ВИТОВАЦ, свештеник, парох сиђнички, срез космајски. Рођен је 1909. године у Великој Крсни. Богословију је завршио у Сремским Карловцима 1930. године. Рукоположен је 1933. и био парох у Великој Крсни, а 1935. постављен је за пароха сиђничког. На овој дужности остаје до 1943. када је затворен од стране Гестапо-а (тајне државне полиције хитлеровске Немачке) и спроведен у Београд, где је и умро у затвору и сахрањен на Новом гробљу у Београду.

ДРАГОСЛАВ ЛАЗАРЕВИЋ, свештеник, парох варварински. Рођен је 1901. године у Горњем Милановцу. Богословију је завршио у Сремским Карловцима 1922. и исте рукоположен за свештеника. Убијен је од Немаца 1941. године на путу између Крушевца и села Бивоља, када је ишао у Крушевац да обиђе своју децу, која су се тамо налазила на школовању.

ВАСИЛИЈЕ ТОЛМАЧЕВ, парох на некој од парохија у Архијерејском намесништву ресавском — Свилајнац. Породица му је живела у Јагодини, и он повремено са њом. Нестао заго-нетно 1943. године од непознате војске.

МАРКО ЖИВКОВИЋ, свештеник и парох у Драгоцвету. Мучен од стране партизана и лопатама дотучен 1945. године.

БОШКО САВИЋ, протојереј, родом из Конатица и био парох у Конатицама. Године 1944. одведен је од стране партизана на Умку, где су га мучили, а потом му ишчупали језик и бацили у Саву.

СТАНКО ЛАЗАРЕВИЋ, свештеник и парох у Сисковцу. Убијен од стране партизана 1946. године и бачен на пругу.

МЛАДЕН МИЛОШЕВИЋ, свештеник из Азање убијен 1941. године.

НИКОЛА ПЕЈОВИЋ, свештеник-избеглица, који је 1941. године дошао за пароха ђурђевског при цркви у Саранову, срез лепенички, повео је акцију око подизања цркве у Ђурђеву. Године 1945. отишао је у рат и по причању изгледа да је погинуо, јер му се од тада губи сваки траг.

ЈАНИЋИЈЕ ИЛИЋ, јеромонах и са-
брат манастира Благовештења руд-
ничког. Рођен је у Реснику код Бео-
града 1888. године. Био је сабрат у
многим манастирима у Србији, а нај-
зад у Благовештењу, где га је затекла
мученичка смрт.

Убијен је у манастиру Благовеште-
њу и тело му је изгорело, јер је мана-
стир бомбардован и запаљен од стра-
не непријатеља због партизанског
гнезда. Том приликом је изгорела и
манастирска куварица МИЛКА из
Блазнаве. Манастир је запаљен 1941.
године.

ДАМАСКИН АНДРИЋ, јеромонах и
сабрат манастира Јошанице. Поги-
нуо је од непознатих људи код мана-
стирске воденице 1942. године. Са-
храњен је на монашком гробљу.

ИГУМАН СОФРОНИЈЕ, старешина
манастира Јошанице од 1939. године.
Одведен од непознатих људи у ноћи
између 25. и 26. септембра 1942. годи-
не и убијен на Црначкој Коси изнад
манастира Јошанице.

САВА БОГДАНОВИЋ, јерођакон и
сабрат манастира Јошанице. Рођен у
Доњем Товарнику (Срем). Пре дола-
ска у Јошаницу био је сабрат мана-
стира Матке у Скопској Црној Гори.
Као изразит националиста учество-
вао у борбама одмах по избијању
устанка. Погинуо је у борбама око Јо-
шанице августа 1941. године и сахра-
њен код Старе цркве јагодинске.

ЛАЗАР ЈЕВРЕМОВИЋ, богослов,
син Крунин. Рођен у Суботишту. Вр-
шио дужност манастирског шумара.
Погинуо исте ноћи кад и игуман Со-
фроније између 25. и 26. септембра.
Сахрањен на манастирском гробљу.

МЕЛЕНТИЈЕ ПЕШИЋ, јеромонах и
сабрат манастира Каленића. Рођен је у
Рековцу 1900. године у познатој поро-
дици Пешић. Незна се где и када је за-
монашен. У Летопису манастира сто-
ји: „14. IX 1933. године, посетио ову
свету обитељ — јеромонах Мелен-
тије Пешић“. Већ 1935. јеромонах Ме-
лентије је у манастиру Каленићу, а од
1936. па надаље видимо га као руко-
ваоца новчаних књига манастира
око прераде огревног и техничког др-
вета из манастирске шуме.

Од 1944. године опслужује мана-
стирску парохију и предаје веронау-
ку у основним школама своје паро-
хије. Када су 1944. године дошли
партизани и уселили се у манастир-
ски конак, много су га задрљали и
упропашћавали. Отац Мелентије их
је пристојним речима опомињао и
упозоравао на ред и чистоћу, због

чега су га ови омрзли и припремали
му зло.

Крајем 1945. године о. Мелентије се
враћао манастирским колима из па-
рохије. На путу код места званог „Ка-
менар“ наоружани партизан са пуш-
комитраљезом у рукама замолио је о.
Мелентија да га повезе. Приликом пе-
њања у кола пушкомитраљез је „слу-
чајно“ опалио и са више метака тешко
ранио о. Мелентија у пределу стома-
ка. После дан-два овај монах је издах-
нуо у тешким мукама у манастиру Ка-
ленићу. У парохији нико од људи није
веровао да је оружје „случано“ опали-
ло већ да је ово изведено намерно.
Убица је човек из Сибнице који је и
дан-данас жив и Бог му продужио
век, али са тешком казном: народ
каже „шенуо је“, односно полудео:
иде по селу и незнашта ради нити шта
говори.

СЕРГИЈЕ МИХАИЛОВИЋ, јеромо-
нах и сабрат манастира Каленића.
Рођен је 1919. године у Срему. Био је
сабрат манастира Јошанице а потом
(1932) сабрат манастира Каленића.
Године 1935. напустио је манастир
Каленић и не зна се куда је отишао.
Поново се враћа у Каленић 1941. г.

У манастирском Летопису за 1945.
годину спомиње га епископ брани-
чевски Хризостом речима: „Нека је
вечни покој и јеромонаху о. Сергију,
намеснику манастира, који ме је све
до своје трагичне погибје као рође-
ни брат пазио“. Напомена: Јеромонах
Хризостом 1943. је тешко оболео од
туберкулозе, па га је тадашњи архи-
мандрит Каленића, Никон, довео у
овај манастир на лечење и ту је про-
вео, како он записује од јула 1943. до
пролећа 1945, када је у то време о.
Сергије био на дужности намесника
манастира Каленића.

Доласком партизана за о. Сергија
су дошли црни дани; 28. дивизија
НОВ-а одвела га је прво у Онарић, а
затим у Ћуприју на суђење. После му-
чења и чупања браде, нађен је у до-
њем вешу, убијен у оближњим пото-
цима манастирске шуме. Сахрањен је
на монашком гробљу, у порти мана-
стира Каленића.

Рушење храмова

ЂУРЂЕВО, код Раче Крагујевачке

Доласком свештеника Николе Пе-
јовића 1941. за пароха ђурђевског, по-
кренута је акција око подизања цр-
кве у Ђурђеву. И 12. јула 1943. године
донета је одлука од стране Грађевин-

ског одбора да се отпочне са зида-
њем. Црква је пројектована у српско-
византијском стилу и озидана је до
изнад прозора. **Године 1948. је пору-
шена и на истом месту подигнут је за-
дружни дом.** Рушење је започело 21.
августа 1948. Изасланици из Ђурђева
известили су епархијског архијереја.
Председник Грађевинског одбора
послао је представку председнику
владе НР Србије и молио да се обу-
стави рушење цркве. Истог дана че-
творица верника ишли су у Београд и
доставили извештај Патријаршији и
Министарству. Међутим, ноћу изме-
ђу 25. и 26. августа настављено је ру-
шење и то уз помоћ милиције и радне
бригаде из других села. Рушење је на-
стављено и следећих дана док није
довршено.

ГРОШНИЦА, код Крагујевца

У Грошници, наомак града Крагу-
јевца, на месту званом „Црквине“, по-
стојали су темељи цркве још из дав-
нина. За време рата црква је обнов-
љена; највероватније у виду брвнаре.
Иста је од стране партизана запаље-
на и уништена.

Један крстооборан акт

„Ноћу, између 22. и 23. јуна односно
5. и 6. јула 1951. године уклоњен је
крст из центра града Крагујевца са
места званог 'код Крста'. То се збило
за време владе маршала Јосипа Бро-
за-Тита.“

Овим речима, насловљеним са „Је-
дан крстооборан акт“, забележио је
прота Драгослав Величковић, на
маргини Минеја за месец јуни, по-
следњу фазу визуелно-идеолошког
„дотеривања“ Крагујевца у порат-
ним годинама. У „црквеном раднич-
ком граду“ пре тога већ је срушен и
уништен споменик краљу Алексан-
дру, ампутирана је рука са круном на
споменику палим Шумадинцима, раз-
бијени су грбови Кнежевине и Кра-
љевине Србије и Краљевине СХС на
старој управној згради Војнотехнич-
ког завода, потоње „Заставе“, уни-
штен је део архива Милоша Обрено-
вића, жилетом и оловком „дорађене“
су слике Паје Јовановића...

Савременици и актери овог жало-
сног преправљања „неподобне“ ис-
торије сада кратко, додуше не без
гриже савести, говоре: Ех, тако је
било време. Један од непосредних
протагониста доношења одлуке о
укидању крста, са места где је стајао
преко сто година, рекао је: „Нисмо

знали чему служи: иначе крст је постављен у граду Крагујевцу 1830. г. у част обнародовања првог хатишерифа — султановог указа којим је Србија добила аутономију, а Милош Обреновић наследио кнежевско достојанство.

Страдање манастира за време и после рата

Најтеже су прошли манастир **Благовештење (Рудничко)** и **Грнчарица** код Крагујевца. У оба ова манастира партизани су насилно ушли и створили своја гнезда, што је непријатеља навело да запали оба манастира, чији су коначи потпуно уништени.

ВОЉАВЧА: Тек што се манастир, после прве окупације (1914—1918) опоравио, дошла је друга (1941—1944), која је тешко погодила и манастир Вољавчу (код Страгара).

После ослобођења, аграрном реформом, земљишни посед манастира сведен је на 15 хектара: пет ораница и десет шума.

Црква, као културно-историјски споменик, и манастирски конак, у коме је заседао Правитељствујуши Совјет — прва Српска влада, стављени су под државну заштиту!

БЛАГОВЕШТЕЊЕ (Рудничко): У току Другог светског рата манастир је много страдао. Бомбардовано је и запаљено све осим цркве.

Манастир Благовештење је био врло богат јер је био дариван од многих. Његов посед је износио око 1.100 хектара. Аграрном реформом манастиру је одузето такорећи све. За издржавање истог остављено је са шумом 30 хектара. Пошто је земља „гаревица“ посна и налази се ван категорије, а љуту траву која овде расте ни стока неће да пасе, сестре благовештењске нема где да сеју ни кукуруз ни пшеницу. Зато хлеб купују, а издржавају се од ручног рада и прилога дародаваца.

ГРНЧАРИЦА: Ратна 1941. година донела је несрећу целој земљи и свим нашим светињама па и манастиру Грнчарици. Због партизанског гнезда непријатељ је купио све драгоцености, одвео стоку и манастир запалио. Тако је Грнчарица за време рата потпуно опустела... Оно што су са собом донеле монахиње — то је био целокупан инвентар манастира.

Аграрном реформом манастиру су одузете оранице и шуме, укупно 112 хектара и 67 ари. Поред земљишта

одузет је и подрумски инвентар (оаче: од 5.000 лит., од 4.000, 2.500 и 2 по 1.200 лит. Бурад: 1,200, 800, 180 и 150).

КАЛЕНИЋ: Као најлепши и најбоље очувани споменик оригиналне декоративне школе старе српске архитектуре остала је црква манастира Каленића — задужбина дворског племића Богдана, његове жене Милице и брата Петра — сазидана између 1407. и 1413. године као пример најраскошније декорације моравског стила.

Каленићко сликарство, развијено на разгранатом стаблу српске средњовековне културе, убраја се међу највећа дела византијске уметности. А савремена служба заштите културних добара у свету сматра да Каленић припада светској културној баштини, као споменик од изузетно високе вредности.

Манастирска библиотека имала је доста књига, разнорodne садржине; нестала је у недаћама које су задесиле Србију, па тако и манастир Каленић. Нестанак рукописних, старих штампаних и сребром окованих књига, које су биле истински доказ нашег односа према књизи, том вечитом духовном и културном благу једног народа, ненадокнадив је губитак.

Аграрном реформом манастиру је одузето 1.000 хектара шуме и 350 хектара оранице. За потребе манастира остављено је само 15 хектара шуме и 15 хектара оранице.

Још једно страдање манастир је доживео одузимањем (незаконитом национализацијом) Великог манастирског конака, који је зидао архимандрит Никон у времену од 1911—12. године, за потребе манастира, а не блаженопочивши краљ Александар, као што су извесни хтели да правдају чин национализације. О овоме је, на основу архивске грађе, писао проф. др Љубомир Дурковић у „Каленићу“ бр. 5/1986. г.

Сестре манастира Каленића су од магази преправиле себи собе, али испод њихових кревета расту печурке услед велике мемле! Мукотрпан подвиг без икаквих услова за живот. А Велики манастирски конак је у току године коришћен само 3-4 недеље за летовање деце, а 11 месеци закључан зјапи празан. Разне теревенке које су се одржавале у манастирском конaku, уз бучну музику, ометале су богослужења у цркви и загорчавале мучнички живот сестара манастира Каленића. Посетиоци, страни туристи посебно, имали су шта да виде, а какву су слику о нама понели то они најбоље знају. Ето, тако су се односи-

ли према једном оваквом споменику културе, а са којим су се бусали у прса пред културним светом!

Од целокупног богатог манастирског инвентара ништа није, нажалост, сачувано, већ је све разграђено!

ЈОШАНИЦА: Манастир се налази на десетом километру од Јагодине, у подножју Црног врха, с леве стране Јошаничке реке, између брда Чукаре и Равног гаја, у врло живописном пределу. Предање и народна традиција везују настанак манастира за кнеза Лазара и његово доба. У то време Јошаница је постала најпоштованији манастир у овом делу Србије.

Аграрном реформом манастиру је одузето 1.116 хектара шуме и 60 хектара обрадиве земље.

ДРАЧА, код Крагујевца. После победе на Косову Турци су, према сачуваном предању, под предводништвом Бајазита, продрли до данашњег села Пајазитова и Великог Шења, који се налазе између Крагујевца и Тополе. Ту су Турци прославили своју победу, а потом у Миронићу, засеок Пајазитова, закључили мир са кнегињом Милицом и њеним малолетним сином Стефаном. Крајем 15. века ови крајеви су потпуно опустели. Ево како је то стање видео и записао Ђакон Атанасије 1691. године: „И тада, у та времена разорена би сва Српска Земља, и не остаде десети део људи... а два дела црква и манастира српских пусти су били у току двеста година“. Следећи запис: „Читава два века у Лепеници није петао запевао нити се димњак задимио“ (Т. Радивојевић, Лепеница... стр. 40—41).

У овим тешким данима нема сумње да је и манастир Драча поделио судбину нашег народа. Када су ови крајеви запустели, запустео је и манастир; и када су почели да се насељавају (крајем 17. и почетком 18. века) оживео је и манастир и одмах је преузео улогу наших средњовековних светиња: постао је жариште културе и просвете за читав овај крај. Драча је била парохијска црква и за Крагујевчане све до подизања Старе цркве у Крагујевцу 1818. године од стране кнеза Милоша Обреновића.

Аграрном реформом манастиру је одузето 136 хектара, а остављено 4 хектара шуме, 1 хектар воћњака, њиве 1,30 хектара; ливаде 2,30 хектара, баште 0,60 хектара и 2 хектара двооришта. Укупно око 11 хектара.

ПРЕРАДОВАЦ, код Рековца. Одузето свих 23 хектара.

НИКОЉЕ, код Шаторње. Одузето 22 хектара.

Четрдесет пет година без дозволе за подизање црква

Град Крагујевац је у прошлом веку, када је имао 8.000 житеља, подигао две цркве за потребе верника. Данас има 200.000 и још увек само две цркве! И Саборна и Стара црква у Крагујевцу у току године се запале више пута због ограниченог капацитета за паљење свећа.

Тек 1989. године добивена је прва дозвола у Шумадији за подизање цркве у Белошеву, покрај Крагујевца, а прошле године и у насељу „Аеродром“.

Приликом освећења првих темеља будуће парохијске цркве у Шумадији, у насељу Белошевац, Преосвећени епископ Сава је тада рекао:

„...Исувише дуго трајала је ноћ над Крагујевцем, над Шумадијом, над Србијом — четрдесет и пет година! Четрдесет и пет година смо молили, преклињали, куцали од врата до врата да се и нама — у Шумадији, дозволи да подигнемо макар једну нову српску православну цркву! Над нама је небо било затворено, ниоткуда одговора, ни усменог ни писменог... Као да смо били ван закона. Као да смо били грађани деветог реда!

Ових дана граде се прве нове парохијске цркве, и то у најтеже време. Када смо могли да радимо нису нам дали — сада имамо дозволе, али опште тешкоће оптерећују и Цркву.

Данас је у Крагујевцу потребно више нових црква, поготово када знамо да разне верске секте — чијих је верника број незнатан — имају трипут више богомоља од нас православних. А њима је неко и досад давао потребне дозволе!“

Сећајући се свих невоља, патњи и страдања, посебно се сећамо оних најмлађих који су, Христа ради, претрпели многобројна понижења и увреде. Сећамо се њихових „васпитача“ који су их прогонили што су о Светом Сави у цркву одлазили; сећамо се и оних школа које су слале „своје људе“ у цркву на Св. Саву да прате које ће дете бити у цркви; не заборављамо и оне школе које су слале „своје фотографе“ да фотографишу децу која рецитију у цркви, да би их, после зимског распуста, изложили ругању и подсмеху пред целом школом; сећамо се и оних наставника који су претили деци да за време распуста о Св. Сави не смеју ићи у цркву; сећамо се јавних и тајних гоњења и свих метода примењиваних над њима!

Сећамо се... и не смемо заборавити!

Драгослав М. Степковић
протојереј

О болестима, молитви и лековима

Човек, ни као духовно ни као телесно биће, није здраво биће. Са човековим падом пала је и сва природа, па из „краљевства природе“, према речима великог средњовековног лекара и философа, Парацелзуса, „долазе болести, као што из краљевства духа долазе лечења“. Иако народ воли да каже за некога човека да је „здрав као дрен“, или „јак као бик“, за неку девојку да је „румена као ружа“, или „црвена као јабука“, ипак, и дрен, и бик, и ружа и јабука могу да се разболе и онда, као и човек, да преживе или не преживе своју болест. Најзад, смрт је неминовност свега живог, трагична „плата за грех“ (Римљ. 6:23).

Савремена медицина учи да што је човек даље од природе (и природног живота) — верујући човек би рекао и од Бога, јер је и природа створена од Бога — све је болеснији, јер је мање отпоран према све бројнијим и штетнијим узроцима разноврсних болести. Данас је већ реткост наћи релативно здравог човека рођеног у неком великом граду света, у коме је провео цео живот. Болести све више

угрожавају и најмању децу у градовима, жене тешко доносе децу на свет, отпорност организма и на баналне инфекције све је мања.

Психосоматска медицина, која брижљиво данас изучава утицај душевног живота човека на његове телесне функције (као и обратно), за многе, материјалистички научене природњаке, на изненађујући начин потврђује наслућивања, па и уверавања старе медицине (кинеске, античке Грчке, индијске и тибетанске), која је главни нагласак у настајању разних болести код човека стављала на дух, мање на тело, подсећајући тако савременог човека да је пре настанка римске изреке: „У здравом телу здрав је и дух“, постојало једно старе, дуготрајније и тачније искуство, које данас добија неочекивано распрострањену потврду, а које каже: У здравом духу здраво је и тело!

Да не бисмо, ипак, као хришћани пали у искушење, па болесне људе одмах проглашавали за грешне, а здраве за оне јаког верског духа, јер нас искуство свакодневног живота у ово стално разуверава, боље је да прихватимо, и хришћанску и искуствену истину, да је сваки човек, верујући, као и неверујући, подложен болести. Оставимо Богу и само веома искусном духовнику да процени да ли је жалост због болести од Бога и тада она „доноси за спасење покајање, за које се ни дане не каје“, или је болест до-

шла човеку због његових грехова, слабог, а не јаког духа, односно вере, а тада жалост због овакве болести, опет према апостолу Павлу, јесте „жалост овога света која смрт доноси“ (2. Кор. 7:10).

Како нам и Житија светаца показују да је било светих који су дочекали дубоку старост у здрављу, без иједне озбиљније болести, али и других, који су целог живота били болешљиви, или и озбиљније болесни, па нас овако још једном мудро опомињу да никог не судимо, поготово не болесног човека, остаје нам, не мали задатак, да када смо болесни *о с м и с л и м о* своју болест. Познато нам је из искуства да свака наша патња, било да је проузрокована неком телесном болешћу, или да је душевног узрока, постаје мања или лакше сносљива када јој откријемо узрок, или у њој видимо „лекарство за душу“, позив на поправљање карактера и напредовање ка „Христовом савршенству“. Отуд је несумњиво тачно да човек чврсте вере трпељивије и смијеније подноси све болести и болове, него човек без вере, коме остаје да на болест реагује револтом и бесом, или резигнацијом и очајањем.

На почетку чланка навели смо речи Парацелзуса који је сматрао да ако болести долазе из „краљевства природе“, лечење потиче из „краљевства духа“. Ми данас знамо, захваљујући напредовању медицине и психоло-

тије, да су највећи део наших болести, заиста *наше* болести, јер их производимо ми сами. Психосоматска медицина успела је већ и да докаже да дуготрајна стања жалости, страха или мржње производе одређене болести: гризлицу (чир) на желуцу и два наестопалачном цреву, хронично запаљење дебелог црева (колитис), висок крвни притисак и инфаркт, плућну астму, чак и рак. Природа је тако, много мање немилостива према нама, него што смо ми немилостиви према себи. Отуд, теистички оријентисани психолози, у познатој Божијој заповести: Љуби ближњега свога као себе самог, стављају акценат на други део ове заповести.

Ако сада упитамо за делотворно лечење наших болести, „краљевство духа“ мораће признати, као најуспешније у лечењу свих и оних најтежих болести, и материјалистички оријентисани лекари. Јер, ако су душевни (психички) чиниоци данас доказани као прворазредни у настајању готово свих болести, како не бисмо од нашег духа (Светог Духа) тражили и очекивали најделотворнију помоћ у лечењу?

Хришћански верници су одувек знали за делотворност молитве и поста. Искрена, дубока и дуготрајна молитва, увек усклађена и са делима, већ је толико пута од времена Господа Исуса Христа до данас посведочавала своју чудотворност, да још само они људи који никада нису упражњавали молитву (и пост), могу да негирају или сумњају у реалност дејства молитве. Болестан хришћанин, једном речи, треба да се моли Богу за своје здравље, као што ваља да се зслони и на молитве свога исповедника (духовника). У Божијој је вољи, а никако у нашим „заслугама“, да ли ће молитве бити од Бога услышене и сада ће оне то бити.

Неопходно је, међутим, истаћи да као што нам је Бог открио дубину и летоту молитве, тако нам је преко лекара (сетимо се само светих врачева — ј. лекара — Кузмана и Дамјана, Кира и Јована, светог Пантелејмона) и лекова које нам је обилно подарило краљевство природе, пружио човеку и друго делатно поштапало, које у заједници са молитвом или постом лакшава и убрзава свако лечење.

Није добро, размишљајући хришћански, а може да буде веома штетно по лечење болесника и његове болести, када неки верник — склон повојој необлагорођеној природи, фатализму сваке врсте — одбије интер-

венцију лекара и предложених лекова, ослањајући се само на молитве искусних молитвеника. Никако не одбацујући могућност чудотворног дејства молитве на ток лечења, па и потпуно излечење најтежих болести (рака и неких душевних болести), ипак, релативно мали број излечених само путем молитве у данашње време — када је у поређењу са силном вером из времена светих Отаца, па и у току каснијих векова, оваква вера несумњиво попустила и код болесних људи и код оних који се за њих моле — указује нам да није паметно одбацити и онај део природног лечења који нам такође потиче од Бога. Ово моје упозорење (као лекара) нарочито се односи на нецелисходно лечење душевно болесних верских лица у манастирима и ван манастира, као и лечење душевно болесних верника — лаика, у случајевима када се упорно одбија свако психијатријско лечење медикаментима, који су се у безброј случајева, у току више година примењивања показали у психијатријској пракси у свим земљама света као успешни у заустављању, ако не и у излечењу неких од више врста душевних болести, које су старе, скоро колико је и човек стар. Многе би се невоље са оваквим болесницима — који се некад тако злокобно узнемире да представљају праву опасност за своју околину, а чија се болест *није подвинула*, и поред вишегодишњих молитава цењених и искусних духовника — могле избећи, ако би се, *у поред* са молитвама и постом, давали *редовно* и лекови оваквим болесницима.

Да закључимо. Болести, молитве и лекови представљају јединство које

сачињавају човека таквог какав је постао после сагрешења, на почетку времена. Пошто често ни неки добар хришћанин није у стању да процени да ли његова болест долази од Бога, њега самог и његових грехова, или од демона, добро је да се подсетимо речи владике Николаја Велимировића, који пише: „Сваком болешћу и муком небески лекар лечи душе људске... Болест је велики чинилац у промени судбе људске. Насупрот вулгарном мишљењу да је болест чисто зло, црква зна из искуства да је болест тела лакарство за душу“.

Болести су, заиста, наши велики учитељи, јер преко њих, не само да боље упознајемо себе и своје грехове, који и јесу најчешћи узроци наших болести, већ се кроз болести и патње које оне проузрокују, чистимо, облагорођујемо, постајемо истински скромни и сажаливи према патњама других људи. Уверен сам да би без болести људи били ратоборнији и испуњени већом агресијом једни према другима.

Болести се лече молитвом, лекарима и лековима. Нема никакве стварне потребе, нити користи, вештачки раздвајати овакво јединство. Тачно је да би сваки хришћанин када се разболи, поготово од неке теже болести, желео да му лекар буде и верник и добар стручњак. Некад Божија Благодат ово и омогући болесном хришћанину. Много је чешћи случај да болесни хришћанин није у прилици да бира себи лекара који треба да га лечи, некад и у току више година. Ово, ипак, није разлог да он одбије лечење, а још мање разлог да се медицинском лечењу равноправно не придружи — молитва.

Владета Јеротић

Нека одлучи народ

Ових дана доста се говори о химни и грбу Србије. Тако, у „ПОЛИТИЦИ“ Бранко Китановић, у чланку „Нека одлуче грађани“ говори о амблемима и симболима српског народа па и о химни „Боже правде“ и о знаку крста у грбу Србије. Он (лично), је против те химне и против крста у грбу Србије. Између осталих „аргумента“ наводи и своје, па каже: „У садашње време

‘Боже правде’ може бити химна само једног дела српског народа, чак мислим мањине. Помињање бога није за атеисте прихватљиво, а њих је доста у нашој земљи“... И, даље, каже: „Црвена петокрака је симбол борбе за слободу против окупатора“...

И тако даље, по већ уходаној фразеологији, ређа све похвале и (као прихватљиве за све нас) квалитете Петокраке, без којих (квалитета) не би — такорећи — било данас ни наше државе, а, већ, разуме се, „ни ове победе социјалистичке партије на последњим вишестраначким изборима 1990. године“... А, за крст, вели: „Тако и грб са крстом свакако није прихва-

тљив за Србију у 1991. години, за коју би (тј. Србију) такви симболи (крст и 'Боже правде') као државни симболи били крајње одбојни".

Тако, ето, друг Бранко Китановић зна и то да је „крст одбојни знак“ за Србију, па, дакле, и за православни део српског народа.

Где је он то знање стекао, и како, зна се, али, вероватно, зна и то да коминтеровска болшевичка црвена звезда није више ни чији национално-политички амблем. Поготово она никад није ни била амблем под којим се српски народ борио за свој опстанак — као народ — у целој својој историји. А, писац тог чланка, Китановић, ипак пледира за ту црвену петокраку, не марећи да ли је, можда, и уколико је и она, за повећи део српског народа такође „одбојан појам“. Јер, ако се већ мора имати обзира према осећањима комуниста и атеиста у Србији, исто тако ваља консултовати и други део становништва Србије, а не само атеисте и комунисте, и друге такве исте, којима, осим положаја и привилегија, ни крст ни Бог не представљају никакав појам.

Пошто сада свако има право на своје некакво мишљење о тим стварима, и ја бих (а поводом тог чланка у „ПОЛИТИЦИ“) изнео своје гледиште о химни „Боже правде“ и о крсту као символу у српском државном грбу. Одмах да кажем: не слажем се са садржином чланка Б. Китановића, као ни са другим таквим чланцима, истог смера у „ПОЛИТИЦИ“. Да бих скратио своју аргументацију, рећи ћу, укратко, и мишљење за које сматрам да је и гледиште већине српског народа, чак и у режиму овог „новог социјализма“. А оно гласи:

Не сматрамо да је још и данас потребна нека полемика чак и о томе која, и каква нас је борба, и под каквим амблемима одржала 500 година после Косова, и под туђинском непријатељском влашћу. У сваком случају, беше то борба и за „крст часни“! То је увек до сада било јасно и основцима, ако то — из чисто политичких мотива и разлога — још ни дан-данас није јасно (бајаги) понеком од „поштене интелигенције“, па му је крст толико „одбојан појам“.

Дакле, српски народ, за свој свеукупни интегритет, то јест: веру, нацију, традицију, слободу, културу и достојанство, па и сам голи живот, борио се и под паролом „за крст часни и слободу златну“ уздајући се, притом, увек и у Правду Божију; отуда и химна „Боже правде“. А крст је Срби-

ма-хришћанима, као символ, увек био и у грбу један од елемената тог грба, пристајали на то или не атеисти и комунисти.

Сада нам, ето, и преко „ПОЛИТИКЕ“ комунисти натурају гледиште којим се, такорећи, оспорава право баш на оне амблеме у нашем грбу под којима смо се одржали као јединствен народ, и одолевали насртају многих, и вековних, па и јачих непријатеља од тих оновремених атеиста, за које реч „бог“ није прихватљив појам, „као ни српски грб ни српска химна. А, према мишљењу Б. Китановића, испада као да и за нас, теисте, мора бити прихватљиво атеистичко гледиште српске комунистичке мањине, која се (још пре 45 година) својом црвеном петокраком звездом и партизанском војном силом наметнула и православном делу српског народа. Тако је народ, хтео-не хтео, морао да подноси не само диктатуру, него, ето, још и наметнуто гледиште по коме би крст био „увреда“, ако би остао у грбу Србије, као један од елемената којим се показује да је српски народ и хришћанин. И, зари о томе треба сада још и да дискутујемо? И то: с ким? Зар са онима који, силом своје политичке власти, третирају и сматрају крст на грбу Србије увредом, а највише цене ону фабрику која производи ордење за оне што пишу оде и химне у похвалу комунистичких амблема и симбола?

Укратко, и да поновим: ми, православни, то ће рећи, већина српског народа, немамо потребе да дискутујемо и о тим појмовима. Стотинама година борили смо се за хришћанске симболе, који сада, ето, у интересу црвене петокраке, и жеље атеиста, има да нестану, а црвена петокрака, по жељи тих — отприлике — 10% комуниста у Србији има да остане и траје и даље, иако нема више ни Коминтерне чији симбол била црвена петокрака“. И то: имала би да остане само у Републици Србији, јер се сада још само Србија бори за петокраку и њен значај, бар према чланку Б. Китановића, и њему сличних. И, још се чудимо што се свет Западне Европе и Америке прибојава Срба као болшевика. А, и како би друкчије? Сетимо се само како је то почело! Није ли баш у православној Русији (због наивности руског народа и поверења у странце) највећи, крвни непријатељ крста и Цркве и прогонитељ био један Монгол — Лењин, и један Јеврејин — Троцки, па зар би било чудо што се и међу православним Србима нашао и снашао један такав непријатељ и кр-

ста и Бога правде? А наје се, ипак, макар на свој начин, ако не баш и на болшевичко-лењинистички. (На пример: Јосип Броз).

Има ли још нешто да се каже? Има! Није толико важна ни химна, која може бити оваква или онаква, ако су у питању само голе речи неке песме, него је *важно какви су људи*? Стога, ако нам више не остане ни крст, као символ нашег хиљадугодишњег живота по хришћанској вери, шта нам тек онда треба да остане од црвене петокраке као символа насиља болшевизма и политичких „јединоистинића“? Одговор и ту нека буде: „Како народ одлучи“, а не да ли се нека променљива песма, оваква или онаква, допада неким, којим било, политичким променљивим идеологијама, и њиховом праксом „метак у потиљак“. А било је тога и код нас у времену кад је наступила црвена петокрака, па је била одбачена и химна „Боже правде“ и почело са политичким манипулацијама, мржњама и добама на „наше“ (тј. комунисте) и на „ваше“ (тј. све остале).

И, стварно: нека одлучи народ! Али, који и какав народ? Да ли, можда, онакав, и онако, кад беше под терором и пресијом паролу: „Ко не воли петокраку, нека копа себи раку!“ Или, пак, да одлучује и (православни) народ, евентуално и са својом паролом „За крст часни и слободу златну“ са додатком „Брат је мио, које вере био“, то јест, ако братски мисли и поступа. То је увек значило борбу за правду Божију — па је то ушло и у нашу химну — као и све оно што се под тим појмом подразумевало у досадашњој свеукупној борби српског народа и за национално-политичку и социјалну правду за све. Понављам за *све*, а не само за ону — „правду“ — по којој су неки увек потенцирани кандидати за Сибир и Голи оток.

Што се, пак, тиче Цркве, посебно као установе, за њене вернике није баш толико ни неопходна нека песма као државна химна јер и државе се мењају: дижу и падају, па тако и њихове химне. Међутим, у свим хришћанским временима верско-морални дух Цркве садржан је у Христовим речима молитве *Оченаша*, као у општој молитви за све хришћанске народе, па и за атеисте — нехришћане. У тој свакодневној молитви садржано је све што човека чини људским бићем. То је основно; а најмање је важно да ли се и химна „Боже правде“ допада, или не допада атеистима, за чије се антикрсно расположење толико

стара неки (који било) чланкописац у новинама. Ми, пак, хришћани, на религиозном терену немамо посебне потребе да бирамо и нешто више поред Оченаша, нити су нам потребне неке друкчије верско-етичке алтернативе!

Што се, пак, тиче оних „недиференцираних“, неодређених на верско-националном терену (поготово оних којима је реч „бог,“ и крст „одбојан појам“) за практично-друштвене и међуљудске односе постоје и друге библијске речи за општи друштвено-етички статус. То су оне дивне речи у песми Синова Корејевих: „Милост и истина среташе се, правда и мир пољубиће се!“ (Псалам 85:10).

Има ли лепше, опште међуљудске химне, дакле, и за теисте и за атеисте и за социјалисте, а камо среће, и за комунисте? А то је, у основи, смисао и химне „Боже правде“! (Прва строфа је сасвим довољна). Јер, признајмо: мира може бити само онде где има правде, али правде Божје, а не „правде“ политичких идеологија и интереса, па, такође, онда не и „правде“ економске, где једни имају превише добара, а већина ни довољно. О *Шоме* ваља питати, то јест, консултовати грађане, народ, а не само пропаганду штампе, по принципу: ко има више власти, и ко више плати, тога више и хвали!

Прота Никола Антић

* Као символ борбе против религије и Цркве Христове

НОВИ ПРОРОЦИ

Долазе у чопору
(о нашем трошку
разуме се!),
или један по један,
али један за другим —
брзометно,
да нам проричу прошлост
гледајући у наше чаше,
тањире и џепове.
Маме нас спретно
и кљукају нас
причама слатким и другим.
Занети својом величином,
пред нама падају у занос
и мајсторски нас вуку за нос,
намећу на нас намет
и продају нам књиге и памет.
А многи од њих
за које смо до јуче
били обичан шести прст,
иако сами некрштени
сада нас уче
како да се молимо Богу,
и шта је крст,
и којом руком да се крстимо.

А када од нас оду,
искидају се од смеха
што су нам срца и џепови
свакоме отворени.

М. Матејић

Seattle, Washington
19. новембар 1990.

Богословске школе у православној Српској епархији темишварској после Првог светског рата

После повлачења Српске војске из Темишвара и дела Баната јула 1919. године, које је пропраћено и одређеним демографским померањима, на територији Румуније су остале 54 православне српске црквене општине и пет манастира, а свега 41 свештеник: 21 мирски и 20 јеромонаха⁽¹⁾, Мирско свештенство је било махом у поодмаклим годинама, махом са породичним проблемима и тешкоћама,

па се за непуних пет година иселило или умрло још 12 мирских свештеника, а служила су свега деветорица; за исто време број јеромонаха је опао на 16⁽²⁾.

Под тим околностима јеромонаси су највећим својим делом упућени у села као администратори парохија⁽³⁾, па ипак су на сваког свештеника долазиле у средњем по две цркве. Позив који је архијерејски заменик архимандрит Стефан Николић⁽⁴⁾, одмах по свом доласку 1919. године, упутио свим свештеницима и учитељима који су напустили своја места да се што пре врате и наставе пастирски и наставнички рад остао је без одјека⁽⁵⁾; претња да ће се против њих повести редовни дисциплински поступак такође није имала никаквог дејства, јер су они у међувремену добили службу у Југославији.

Свештенички кадар постао је — и дугозатим остао — судбоносно пита-

ње Православне српске епархије темишварске у Румунији, које је Епархијска управа решавала поступно, својим скромним могућностима, у тешким међуратним, ратним и послератним приликама.

Монашки течај у манастиру Бездину 1922—1923. Први акт о овом течају јесте допис архијерејског заменика архимандрита Стефана Николића упућен свим манастирским управама и парохијским звањима:

„Бр. 205 ЕВ из 1922.

Ман(астирским) управама и парох(ијским) звањима

Према споразуму са управом и браћством ман(астира) Бездина, одлучио сам да 1. новембра по нов(ом) кал(ендару) 1922. отворим у ман(астир)у Бездину монашки течај⁽⁶⁾, који ће трајати две године дана.

За питомце овога течаја примаће се младићи који су навршили 16. год(ину) живота, који имају љубави према монашком чину, потпуно су здрави, немају телесне мане, имају добар глас и развијен слух, а свршили су најмање 4 разреда основне школе...

Молбе за пријем на овај течај имају ми се поднети до 17/30. септембра 1922. Молби се има приложити крште-но писмо, последња шк(олска) сведо-цба, уверење политичне власти да је молитељ румунски држављанин, сведоцба парох(ијског) звања о религиозно-моралном владању, лечничка сведоцба и уверење родитеља да дозвољавају сину своје слушање течаја и ступање у монашки чин (ово ако је молитељ испод 24 године).

Решење на молбе биће достављено молитељима до 2/15. октобра 1922, и тада ће се примљеним питомцима издати подробнија упутства. Овде се напомиње да ће питомци имати у манастиру, поред бесплатне обуке — бесплатан стан, препитање, огрев, осветлење и прање. Дужни су пак сами себе одевати и донети собом у манастир — осим одела, обуће и белог рубља (6 кошуља, 6 гаћа, 6 марамица и 6 пари чарапа) — кревет, јорган и јастук са по 2 навлаке, 2 креветна чаршава, 4 пешкира, једну обичну столицу, четке за одело и обућу и сандуче у којем ће своје ствари — осим одела — држати...

У Темишвару, 12/25. августа 1922.

Стефан

архим(андрит), еписк(опски) викар.⁽⁷⁾

ученици и наставници монашког течаја у Бездану 1922-1923. г. Седе (слева надесно): јеромонах Пантелејмон (Дошен); архимандрит Стефан (Николић), јеромонах Виктор (Љубичић).

Кандидата је било више него што је, с обзиром на постојеће услове, могло бити примљено. За наставнике су именовани јеромонаси Георгије Драгић, Виктор Љубичић и Пантелејмон Дошен⁽⁸⁾. Свечано отварање течаја обављено је 18/31. октобра, а настава је почела сутрадан са 19 полазника⁽⁹⁾.

Премда првобитно најављен као двогодишњи, течај је доцније, због велике оскудице у свештенству⁽¹⁰⁾, сведен на два дела, и оба заједно трајала су непуну годину дана.

У првом делу течаја учили су се следећи предмети: Веронаука, Библијска историја, Литургија, Историја хришћанске цркве, Историја Српске цркве, Историја Срба, Историја Румуна, Српски, Црквенословенски и Румунски језик, Замљопис, Рачун, Хигијена, Пољопривреда, Црквено појање и Гимнастика⁽¹¹⁾. Дана 20—21. марта/2—3. априла одржани су испити. Сви полазници су добили прелазне оцене. Као награду за владање и марљивост, архимандрит Стефан Николић их је све произвео за чтеце⁽¹²⁾.

Уследио је Ускршњи распуст. Други део течаја почео је на Ђурђевдан.

Настављено је започето градиво и проширено тиме што је током месеца јула епархијски школски референт Васа Вртипрашки предавао две недеље „педагошке предмете“, што указује да се већ тада рачунало да ће будући монаси радити и као учитељи. Сprovedена је и промена у наставном осо-

бљу: са 19. мајем/1. јуном наименован је за наставника свршени богослов Јован Папин⁽¹⁴⁾ на место јеромонаха Георгија Драгића, који је упућен на парохију.

Завршни испити одржани су 7/20. и 8/21. августа 1923. Положило их је с успехом 16 полазника⁽¹⁵⁾. О завршетку овог, по много чему јединственог, монашког течаја остао је запис јеромонаха Виктора Љубичића⁽¹⁶⁾:

„Живот и рад наставника и ученика, резултат испита и опћи успех таква је био, да је нашег духовног старешину усхитио и до суза дирнуо. Да и

видно покаже своје задовољство и признање наставницима и ученицима, спрема им две велике радости — ако Бог да! Прву — што ће на два дана пред Велику Госпојину, као дан храмовне славе манастирске⁽¹⁷⁾, све ученике замонашити⁽¹⁸⁾. И други — да ће целу школу повести на пут...“⁽¹⁹⁾.

Оба обећања су испуњена. Апсолвенти течаја су замонашени 13/26. августа 1923. у манастиру Бездину⁽²⁰⁾. Такође су од 19. 08/01. 09. до 30. 08/12. 09. са архијерејским замеником и наставницима били на излету и походилили: Темишвар, Велику Кикинду (где их

Учесници богословског течаја у Темишвару 1954-1961.

је примио владика Георгије Летић, Сремске Карловце (где их је примио владика Максимилијан), фрушкогорске манастире Крушедол, Гргетег, Раваницу и Беочин, Београд (где су присуствовали богослужењу на којем је начелствовао патријарх Димитрије), Ниш, Скопље (где их је примио митрополит Варнава), Косово Поље и манастир Грачаницу, а на повратку Суботицу. Иако је првобитно предвиђено, није остварено да група стигне и на Свету Гору.

Монашки течај у Бездину имао је — поред свог практичног значаја — и одређени одјек у црквеном животу. Занимљиво је да се маја месеца 1923. румунско Министарство вероисповести обратило Епархијској управи дописом у којем тражи детаље о уређењу монашког течаја, како би се бездинско искуство по потреби применило и у неким румунским манастирима⁽²¹⁾.

Сви бездински полазници су ускоро и рукоположени и распоређени углавном по малим удаљеним парохијама, са лошим саобраћајним везама, где су под неповољним околностима и без праве спреме и искуства постали духовне вође своје пастве, неретко у двоструком својству — као свештеници и као учитељи.

За издржавање течаја манастир Бездин се био задужио свотом од 286.000 тадашњих леја, и тај дуг је отплаћивао све до 1926. године⁽²²⁾.

Дана 9. децембра 1923. архијерејски заменик Стефан Николић се по-

ново ооратио свим манастирским управама и парохијским звањима дописом бр. 437 ЕВ из 1923, позивајући кандидате који својевремено нису могли бити примљени на Бездински течај, а и друге младиће који имају љубави према монашком чину, да ступе у манастире Бездин и Шенђурац, те да се спремају за примање монашког пострига; они би полагали испите из градива које се учило у монашкој школи, па би уколико би се показали достојним, кроз две године били замонашени⁽²³⁾.

Овога пута одзив је био незнатан. Прво монашење у Епархији после 1923. уследило је тек 1945. године.

Ванредно дошколовање свештеничког подмлатка 1945—1953⁽²⁴⁾. Почев од тридесетих година свештенство је спреману у средњим и вишим школама Српске православне цркве. За време Другог светског рата српске богословске школе у Југославији су престале да раде, па је неколико темишварских питомаца било принуђено да прекине школовање и врати се у Румунију.

У још непотпуно сређеним послератним приликама Свети архијерејски синод Српске православне цркве, својом одлуком бр. 843/зап. 269 из 1945. од 16/29. 05. 1945, установио је могућност да се богослови са незавршеним студијама ванредно дошколују, полажући испите пред одређеним комисијама, па и да под одређеним

условима оуду рукоположени пре завршетка студија⁽²⁵⁾.

Због посебног стања Срба у Румунији Епархијска управа темишварска је дописом бр. 167/Д из 1945. од 1/14. 08. 1945. умолила да се нашим богословима омогући дошколовање у Темишвару⁽²⁶⁾. Свети архијерејски синод је молбу повољно решио својом одлуком бр. 1447/зап. 480 из 1945. од 09/22. 09. 1945, коју је пренео следећим писмом:

„Високопречасном Господину Слободану Костићу, протојереју и архијерејском заменику, Темишвар.

У вези Вашег акта бр. 167/1945. Свети архијерејски синод, у седници својој, под горњим бројем и датумом донео је ову одлуку:

Одобрити од Архијерејског заменика у Темишвару предложену Испитну комисију, која ће испитивати не-свршене богослове румунске поданике, ради рукоположења у Темишвару.

У исто време доставити му у препису програм и градиво по коме ће се кандидати спремати и полагати прописане испите.

Прилог: програм и 2 сведочанства бр. 6.

За председника Светог архијерејског синода, митрополит скопски Јосиф, с.р.“⁽²⁷⁾.

Темишварску испитну комисију су сачињавали свештеници: Јован Гајер, Павле Марковић, Коста Николић, Светислав Сележановић, Стеван Томић и Љубомир Филипов под пред-

Учесници богословског течаја у Темишвару 1955-56. године. Седе свештеници: Славко Остојић, Љубомир Филипов, Павле Марковић и Јован Гајер.

седништво архиепископски заменика Слободана Костића⁽²⁸⁾. На својој првој седници, одржаној 1/14. 11 1945. они су прописали детаљне услове под којима ће се богослови, станујући у Епархијском двору и посећујући богослужења у Саборној цркви, спремати и полагати испите.

Током 1946—1947. године пред Комисијом је положило преостале испите пет наших богослова, од којих су четворица и рукоположена.

Надаље је Испитна комисија донекле прекорачила своје надлежности. По умировљењу проте Слободана Костића 1947. године председништво је преузео нови архиепископски заменик Јереј Стеван Томић. У састав Комисије ушли су и свештеници Георгије Бугарски, Љубомир Иванов, Драгутин Остојић и Јосиф Протић. Комисија се упуштала и у испитивање кандидата који су тек започињали богословске студије. До 1953. године при тој Комисији се ванредно школовало још осам кандидата-почетника, од којих су тројица већ били у свештеничком чину.

Богословски течај у Бездину и Темишвару 1953—1961⁽²⁹⁾. Као последица нерешених односа између Цркве и државе одмах после Другог светског рата и заоштрених међудржавних односа између Румуније и Југославије после 1948. године, престала је могућност да се свештенички кандидати шаљу у Југославију на редовно школовање. У међувремену још један свештенички нараштај се примицао свом заласку, а није имао замену, јер је потреба за свештенством била већа но што се могла задовољити повременим ванредним школовањем појединаца.

Писмом бр. К 136/03/16. 05. 1953. тада затечена Епархијска управа,

која је већ била названа управом викаријата, обратила се Министарству вероисповести Румуније⁽³⁰⁾, тражећи дозволу „за отварање Појачке школе по узору на такве школе у Руминској православној цркви... јер имамо за ову школу ђаке, који желе да се припремају за појце и свештенике“⁽³⁰⁾.

После краће преписке Министарство је дописом бр. 14623/11. 09. 1953. одобрило отварање школе у манастиру Бездину, додељујући и помоћ од 40.000 леја, са искључивом наменом за издржавање ученика, што није било довољно, па су полазници и сами доприносили издржавању школе.

Школска година 1953/54. свечано је отворена у манастиру Бездину 2/15. 10. 1953. године.

Дужност управитеља школе вршио је архиепископски заменик Стеван Томић. За наставнике су одређени свештеници Миливој Беленцан, Љубомир Бугарин, Милорад Илић, Драгутин Остојић, Јован Папин, Миливој Стојин и Вељко Унипан, уз бездинског настојатеља Пантелејмона Дошена. Сви су они имали парохije у ближој или даљој околини Бездина, а долазили су у манастир редом на по недељу или две дана и предавали одређено градиво.

Таква настава није поговарала добром спремању кандидата. Уз то саобраћајне везе манастира су биле лоше, па је то отежавало не само долазак наставника, него и снабдевање. Зато је само прва школска година закључена у Бездину, а од јесени 1954. течај је премештен у Темишвар. Учионице, менза и интернат импровизовани су у делу Епископског двора; од 1957. године, услед смањења броја ђака, исхрана им је обезбеђена у мени месне Музичке гимназије.

Наставу су преузели искључиво факултетски образовани свештени-

ци: Георгије Бугарски (немачки језик, Црквено право, Догматика, Етика, Историја хришћанске цркве), Јован Гајер (Румунски језик, Историја Српске цркве, Философија, Психологија), Павле Марковић (Свето писмо Старог и Новог завета, Појање), Стеван Томић (Омилитика, Литургија, Пастирско богословље) и Љубомир Филипов (Грчки, Латински, Црквено-словенски, Руски и Српски језик).

Све је носило отисак импровизације: наставни програм је састављен према старијим српским и новијим румунским изворима, уџбеника није било, а мали број кандидата није омогућавао да се изврши прави избор.

Из професорских записника проистиче да је сачињен **Правилник о дисциплини у Интернату** и да је строго примењиван: забележено је неколико случајева искључења из школе на одређено време, а и једно коначно искључење, иако је полазник већ био у завршном разреду.

Ако узмемо десетак младића који су се уписали, а нису никад дошли на предавања, течај је примио три редовна ђака нараштаја од свега 29 ђака; њима су се прикључила још три кандидата која су претходно већ полагала неке испите пред Испитном комисијом за ванредно дошколовање богослова.

Течај је био петоразредни, с тим што су полазници двапут годишње полагали испите по предметима, а на крају — звршни, такозвани државни испит. На испите су изнимно примани и ученици који из оправданих разлога нису све време похађали наставу, а у три случаја омогућено је да кандидат заврши два разреда током једне календарске године.

Од 32 полазника течај је завршило 25, као што следи:

БОГОСЛОВСКИ ТЕЧАЈ У БЕЗДИНУ И ТЕМИШВАРУ У ПЕРИОДУ ОД 1953—1963. г.

Школска година	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Број примљених ђака	5 + 3	12	11	—	1	—	—	—
Број апсолвената	—	—	1	4	2	9	9	Завршни испити

Дакле, последња школска година била је 1959/60, а следеће године су неки кандидати још полагали државни испит.

Уз редовне апсолвенте државни испит при овом течају положило је још шест свештеника рукоположених после ванредног школовања при Испитној комисији у раздобљу 1947—1953; тако је сведоџбе о завршеном течају добила 31 особа.

Правни статус Бездинско-темишварског течаја није био ни јасно дефинисан, ни испоштован. Већ у документу којим се тражи дозвола за отварање течаја говори се о „Појачкој школи“ за „ђаке који желе да се припремају за појце и свештенике“; министарска дозвола односи се на Појачку школу; већ на дан оснивања професорско веће назива школу Појачко-богословском, а после 1956. године — Богословско-појачком, да би на сведоџбама апсолвената била означена као Православна српска богословија у Темишвару. Истини за вољу, од самог почетка питомци су се припремали управо за свештенике.

Од 25 апсолвената 21 је рукоположен; у одсудним временима они су понели на плећима одговорност за цркве и паству. Седморица су доцније завршила и Богословски факултет. Некадашњи бездинско-темишварски богослови и сада чине трећину активног српског православног свештенства у Румунији.

У Темишвару, на празник Свих светих, 1991. године

Стеван Бугарски

БЕЛЕШКЕ

- 1) Слободан Костић, Шематизам Православне српске епархије темишварске у Краљевини Румунији за 1924. годину, Тимишоара, 1925, стр. 31-33.
- 2) Исти, исто, стр. 32-33.
- 3) Назив је традиционалан; по Уставу Српске православне цркве одговарају им привремени пароси.
- 4) Он се потписивао као „епископски викар“, и од тада се ова туђица безразложно почела одомаћивати у овдашњем говору.

- 5) Проглас је објављен у великокиндском листу „Српски гласник“, бр. 61/24. 08. 1919; наводи се према тексту одштампаном у листу „Гласник. Црквени, школски и друштвени лист“ (даље „Гласник“), Темишвар, год. VI, бр. 7/01. 04. 1926, стр. 51.
- 6) Уопште се не помиње да је тражена сагласност и благослов епархијског архијереја Георгија Летића, који је од 1919. године живео у Великој Кикинди, као седишту дела Епархије темишварске у Југославији; такође, зачудо, нема помена о учешћу епархијске управе темишварске у доношењу овако важне одлуке.
- 7) „Гласник“, год. II, бр. 23/01. 09. 1922, стр. 185. Принавођењу примењен је савремени правопис. Скраћенице су разрешене у углацим заградама. Тачкицама су означени изостављени делови текста.

- 8) Исто, исто, стр. 191.
- 9) Исто, год. II, бр. 30/10. 11. 1922, стр. 246.
- 10) Исто, год. III, бр. 11/10. 04. 1923, стр. 89.
- 11) Исто, исто, бр. 12/20. 04. 1923, стр. 98.
- 12) Исто, исто.
- 13) Исто, исто, бр. 20/20. 07. 1923, стр. 161.
- 14) Исто, исто, бр. 18/20. 06. 1923, стр. 146.

- 15) Исто, исто, бр. 25/01. 09. 1923, стр. 202. У новинској вести стоји, као и приликом првих испита: „Сви питомци положили су испит са успехом“. Пошто је при отварању течаја било 19 полазника, произилази да су се тројица повукла пре првих испита.

- 16) Утиске о манастиру Бездину, монашком течају, монашењу полазника и са излетног путовања сажео је јеромонах Виктор Љубичић у путописном спису који је под насловом Бјел' Вилиндар на сред Горе Свете или Од задужбине Јакшића до задужбине Немањића објављен у „Гласнику“ у 25 наставака (први у год. III, бр. 24/20. 08. 1923, последњи — у год. IV, бр. 18/01. 09. 1924).

- 17) У ствари, манастир Бездин је посвећен Ваведеноу Пресвете Богородице; само се народни сабор одржава на празник Успења Пресвете Богородице.

- 18) У ствари, имао је да замонаши још свега 15 апсолвената, јер је Станко Станков већ био замонашен маја 1922, добивши на постригу име Стефан („Гласник“, год. II, бр. 14/01. 06. 1922, стр. 118).

- 19) Виктор Љубичић, наведено дело, „Гласник“, год. III, бр. 25/01. 09. 1923, стр. 203-204.

- 20) То су били: Арсеније (у миру Бранко Гигић), Василије (Васа Миливојевић — једини још у животу од бездинских ђака; њему дугујем благодарност за поједи-

не податке и фотографије), Виктор (Веља Поповић, Георгије (Ђока Милошевић), Данило (Драгутин Адамовић), Димитрије (Драгомир Поповић), Иринеј (Иван Јовановић), Кирило (Богдан Јовановић), Лукијан (Љубомир Лолић), Милутин (Милан Вујић), Мирон (Милисав Јовичин), Михајло (Милош Јовановић), Пантелејмон (Петар Јоцић), Симеон (Чеда Грбић) и Стефан (Живојин Орбулов).

- 21) „Гласник“, год. III, бр. 15/20. 05. 1923, стр. 122.

- 22) Архив манастира Бездина, фонд Административни акти, свежањ за 1928. годину, Извештај јеромонаха Пантелејмона Дошена на допис темишварског епископа бр. ЕД 67/01. 11. 1928.

- 23) „Гласник“, год. IV, бр. 1/01. 01. 1924, стр. 1.

- 24) Поглавље је написано углавном према Регистру са записницима разних заседања одржаних у епархијском седишту у Темишвару (између осталих, и записници Испитне комисије и оцењивање кандидата при испитивању) између 1945. и 1956. године, који је сачуван у Епархијском архиву; странице у Регистру обележене су бројевима од 1 до 500; недостају стр. 1—54 и 77—82. Остали извори се посебно означају.

- 25) Отварање богословије, „Гласник“, год. XX, бр. 1/1946, стр. 4.

- 26) Исто, исто.

- 27) Исто, исто.

- Приликом навођења примењен је савремени правопис.

- 28) Исто, исто.

- 29) О овом течају сачувани су у Епархијском архиву следећи извори:

— Регистар са записницима професорског већа, у којима су наведени и спискови ученика са исказима о њиховом школском успеху. Први записник је сачињен у Бездину 2/15. 10. 1953, а последњи — у Темишвару 17/30. 08. 1961. године. Потпун је; садржи 80 побројаних страница, од чега 79 списаних;

— Два Регистра-дневника о пређеном граду;

— Неколико дописа везаних за течај;

— Копије неколико сведоџби о завршеном течају.

- 30) Нигде нема трага да је тражено одобрење и благослов надлежног архијереја Висариона Костића, епископа банатског и администратора Епархије темишварске.

- 31) Акт је сачуван уз Регистар са записницима професорског већа. Оригинал је на румунском језику; овде је преведен само део текста.

- 32) Од целокупног броја рукоположених (21) — 6 је умрло, 1 прешао у мировину, 1 — у грађанску службу, а 13 служе: 12 у Румунији и 1 у САД.

„РАЗУМАН ЧОВЕК ДРЖИ СЕ МУДРОСТИ“

(П. Сол. 10:23)

Из збирке латинских изрека

— У невољи јединство!

In necessariis unitas!

— Крајње (највеће) зло у немирним приликама је неслога. (Тацин)

Ultimum malum turbatis rebus est discordia. (Tacitus)

— Где је слога ту је и победа. (Публилиус Сирус)

Ubi concordia, ibi victoria. (Publilius Syrus)

— Гнев ствара мржњу, слога потхрањује љубав.

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

— О, сложимо се, па ће бити довољно оно што имамо.

O concordemus, et erit sat id, quod habemus.

— Сукоби странака били су и биће многим народима већа пропаст него што су спољни ратови, глад или болест. (Тит Ливије)

Certamina factionum fuere eruntque pluribus populis magis exitio, quam bella externa, quam fames morboque. (Titus Livius)

— Лудост једнога (мишљење, идеја или дело) учини лудима (залуди) многе друге.

Unius dementia dementes efficit multos.

Црква Успенија Пресвете Богородице у Саранову

Парохија сарановачка постоји самостално од 1886. године. До тада је била у саставу са парохијом павловачком у Павловцу код Наталинаца. У то време парох павловачки и сарановачки био је свештеник Стојадин Милић, а после њега долази за првог пароха сарановачког, са засеком Ђурђевог, свештеник Милић Поповић, домородац. Већ наредне 1881. године повео је акцију да се зида црква у Саранову. Идуће 1882. ударени су темељи, а после четири године — 1886. завршена је и на Митровдан „пропевала“. Освећење исте извршено је после три године — 1889. од стране митрополита Михаила.

Свештеник Милић Поповић остаје на парохији сарановачкој све до 1904. године, када се разболео а за капелана постављен му је новорукположени свештеник Алекса Љ. Исаковић. Кроз два месеца умире свештеник Милић Поповић и за пароха сарановачког постављен је Алекса Исаковић, који је био родом из Шаторње. Пре тога је био учитељ у

Винчи, затим ђакон у Тополи, а затим парох сарановачки од 1904—1949. године. Био је врло образован свештеник и заорао је дубоку бразду на парохији сарановачкој. Увео је поредак у богослужењу: најпре јутрење а потом Света литургија, како у недељне тако и у празничне дане. Уочи недеље и празника служио је вечерње. Обучио је десетак појаца да владају свим гласовима и великим појањем. Био је врло дисциплинован, тачан и ревносан свештеник, а важио је за одличног проповедника и певача. Из куће никада није изашао а да није био чистообразно одевен: доња и горња мантија са камилавком и пуном брдом. Свакодневно је време проводио у канцеларији и ту примао парохијане.

Као млад свештеник извршио је утезање цркве која је убрзо попустила због лошег земљишта. Учествовао је као војни свештеник у Првом светском рату. Подигао је црквену трпезарију за народ. Од стране Цркве одликован је протојерејским чином, а од државних власти ордењем.

Све до 1932. године Сараново и Ђурђево сачињавали су једну парохију, тада се Ђурђево издваја и оснива се Ђурђевска парохија. Сарановачка је тада бројала 468 домова, а Ђурђевска 290.

Први парох Ђурђевски био је јереј Љубомир Радивојевић, који је провео четири године у Ђурђеву (1937—1941), када на његово место долази јереј Никола Пејовић (избеглица). Свештеник Никола је одмах повео акцију око

Протојереј Алекса Љ. Исаковић,
парох сарановски, 1904-1949.

подизања цркве и 12. јула 1943. Грађевински одбор је донео одлуку да се отпочне са зидањем цркве. Црква је зидана у српско-византијском стилу и радови су успешно напредовали тако да је 1945. године озидана изнад прозора.

У току рата свештеник Никола одлази са војском и од тада му се губи сваки траг. Претпоставља се да је погинуо.

Идуће 1946, 1. марта, долази за пароха Ђурђевског свештеник Предраг Тимко. Године 1948. разрушена је црква у Ђурђеву да би на истом месту

Црква Успенија Пресвете Богородице у Саранову из 1886. године.

Капија на улазу у порту Сарановске цркве (1972) и нова звонара (1968).

био подигнутој задружни дом. Рушење је започето 21. августа. Изасланици из Ђурђева известили су епархијског архијереја, а председник Грађевинског одбора послао је представку председнику владе Социјалистичке Републике Србије и молио га да се обустави рушење цркве. Истога дана четири грађанина ишла су у Београд и доставили извештај Патријаршији и Министарству. Међутим, уноћи између 25. и 26. августа настављено је рушење цркве и то уз помоћ милиције и радне бригаде из других села. Рушење је продужено и следећих дана и довршено на површини земље.

Године 1949. јула 30. умире прота Алекса Исаковић и бива сахрањен код цркве сарановачке више олтара. Свештеник Предраг Тимко опслужује годину дана парохију сарановачку, а од 1. августа 1950. постаје парох сарановачки, а опслужује парохију ђурђевску која је остала у саставу парохије сарановачке.

Новопостављени парох сарановачки идуће 1951. године приступа генералној обнови цркве у Саранову, како споља тако и изнутра. Радове су извели: Ђурђе Ивошевић, зидар из Саранова и Милорад Савковић, молер из Ђурђева.

Године 1952. ограда је велика порта, а 1953. засађена је младим јасеним и липама.

Електрификација парохијског дома изведена је 1958. а цркве 1960. године. Наредне 1961. ископан је црквени бунар, а што је за цркву и читаву околину био изузетан догађај. Чита-

во насеље око цркве користило је црквену воду јер је овај крај безводан.

Године 1962. долази до промена на парохији сарановачкој: свештеник Предраг Тимко прелази на парохију чумићку (арх. нам. крагујевачко), а за пароху сарановачког постављен је новорукоположени свештеник Драгослав Степковић (домородац).

У наредној 1963. години подигнута је помоћна зграда пароху са два одељења.

За црквену славу Велику Госпојину господин Љуба Ивановић из Америке, родом из Саранова, поконио је Сарановачкој цркви звоно за покој душа својих родитеља. Звоно је освећено на дан црквене славе.

У јесен 23. септембра 1963. свештеник Драгослав Степковић одлази на одслужење војног рока, а парохију прима на опслуживање протонамесник Милован Марковић, пенз. парох II рачански из Раче, који се свесрдно трудио у опслуживању и ревностно послужио Сарановцима и Ђурђевцима, на чему су му били врло захвални.

У марту 1965. године свештеник Драгослав Степковић враћа се из Марибора са одслужења војног рока, а у мају месецу отпочели су радови на оправци цркве и парохијског дома. Извођач радова је био Милорад Савковић, молер из Ђурђева. Цена оправке цркве износила је 250.000 динара а парохијског дома 70.000.

У 1966. години покренута је акција око набавке опеке и камена за ограду мале порте у дужини од 130 метара. Вуча материјала обављена је на мобу.

На заказани дан испунило се преко 120 запрежних кола и била је то општа манифестација парохијана цркве сарановачке. Вуча материјала је трајала целог дана, а порта је била пуна верујућег народа. У току лета подигнута је ограда са једном великом и четири мале капије. Метални радови (рамови и капије) урађени су наредне 1967. године.

Година 1968. била је врло успешна код Сарановачке цркве. Народ посећује цркву у већем броју и радује се сваком улепшавању храма и његове околине. У рано пролеће покренута је акција око подизања звонаре у Саранову, јер је поменути господин Љуба Ивановић даровао својој цркви још једно веће звоно од 300 кг. Црквени торањ није устају да издржи сватри звона, па је народ радо прихватио да се посебно зида звонара. Пројекат је израдио арх. др Драгомир Тадић, проф. средње техничке школе из Београда. Радови су започети половином маја а завршени крајем јула. Извођач је био Велимир Марјановић, зидар из Саранова. Свакодневно је радило од 6—10 радника — добровољно, а село је два и по месеца хранило мајсторе о свом трошку.

Свечано освећење звона и звонаре извршено је 4. августа од стране епископа шумадијског Валеријана, уз учешће многобројног свештенства, монаштва и великог броја верника. Славље је данима припремано, а весеље је трајало до зоре.

После извесног предаха настављено је са улепшавањем храма. Избачене су камене плоче и постављен је нови под. У 1971. години постављене су у цркви плоче за велике добротворе и добротворе.

Наредне 1972. приступило се изради велике капије (са три улаза) на улазу у црквену порту. Пројекат је израдио арх. др Драгомир Тадић из Београда, а извођач је био Павле Бишкупих, архитекта из Београда.

Идуће 1973. обијен је малтер на црквеном звонику и западној страни цркве, који је увек изложен невремену и урађен нов. Радове је извео арх. Павле Бишкупих из Београда.

Године 1974. урађене су гвоздене капије по пројекту арх. Тадића и урађен је прилаз испред капије све до звонаре. Такође је извршена адаптација црквеног трпезара и канцеларије уз дограђивање две помоћне просторије које служе за припремање црквене славе.

Парохијски дом при Сарановској цркви (1987).

Крајем године, 25. децембра, у Сарановачкој цркви извршена је примопредаја дужности између дотадашњег пароха Драгослава Степковића, који прелази у Крагујевац, и новорукоположеног јереја Милорада Лазића, који настоји да настави тамо где су његови претходници стали.

Године 1978. изводе се радови на Сарановачкој цркви: обијена је фасада са три стране и урађена нова, а 1980. године извршена је унутрашња оправка са дренажом и заштитом од влаге.

У 1984. години урађени су темељи будућег парохијског дома и исти освећени 7. октобра од стране Његовог Преосвештенства епископа шумадијског господина др Саве. У пролеће 1986. изливена је плоча на парохијском дому и настављају се припреме за будуће радове. У међувремену (1988. г.) уведен је телефон у нови парохијски дом. И парохијски дом је довршен и делује врло репрезентативно. Пројекат је израдио арх. мр Раде Прокић из Крагујевца.

Освећење дома је извршио Његово Преосвештенство епископ Сава на дан 28. октобра 1990. године, уз саслужење више свештеника и народа. Тим поводом Епископ је младог и вредног свештеника Милорада Лазића одликовао достојанством протонамесника.

Господин Љуба Ивановић из САД приложио је нови иконостас у дуборезу Сарановачкој цркви, чије постављење треба да се изврши ових дана. Иконе за иконостас је израдио академски сликар Миша Младеновић из Београда.

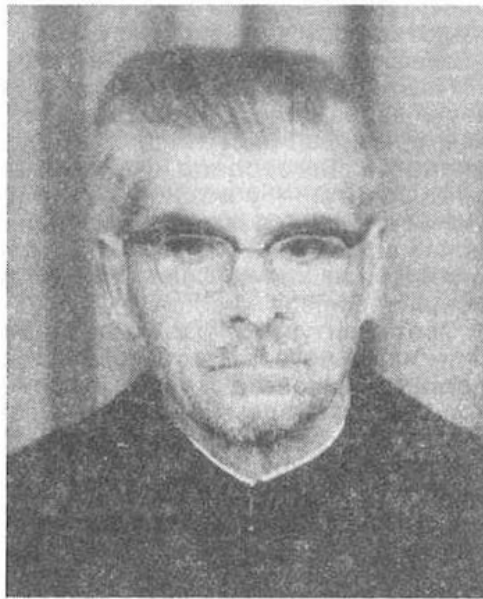
Предстоји акција рушења старог трпезара са пратећим просторијама и зидање новог.

У Ђурђеву се врше припреме за зидање порушене цркве.

(Из Летописа Сарановачке цркве)

(Из Летописа
Сарановачке цркве)

Упокојио се у Господу протојереј Предраг Тимко пензионисани парох чумићки

Протојереј Предраг Тимко,
парох чумићки (1917-1991)

Дана 15. јуна 1991. године, после св. тајне Исповести и Причешћа, преминуо је, у кригу своје породице, протојереј Предраг Тимко, пензионисани парох чумићки.

На дан сахране, 17. јуна, заупокојењу Литургију, у цркви чумићкој, служио је протојереј Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки и свештеник Зоран Павловић, бивши парох чумићки, сада парох у Сурчину (Епархија сремска).

Опело над почившим протом Предрагом извршио је Његово Преосвештенство епископ шумадијски господин др Сава, уз саслужење 19 свештеника и једног ђакона.

Од покојника се опростио протојереј Драгослав Степковић који је изнео животни пут прота Предрага, као и врлине које су га красиле, а посебно његову скромност и служење као свештенослужитеља.

Почивши прота Предраг је рођен 1917. године у Сарајеву, од оца Јоси-

па Тимка, по националности Чеха а по вероисповести римокатолика, и мајке Илинке, Српкиње православне вере. По ступању у мешовити брак мајка Илинка је најпре отишла у Чајниче, велико српско светилиште, и ту пред Пресветом Богородицом Чајничком заветовала се да ће деца, која се буду родила из тог брака — сви бити Срби православне вере, а једног ће Богу на службу да посвети. Илинка је свој завет у потпуности испунила. И свога сина Предрага, једног од шесторо деце, после основног образовања шаље у Српску православну богословију у Сарајеву.

Ратна 1941. година затекла је младог богослова Предрага на одслужењу војног рока у Ваљеву, где бива заробљен а потом транспортован за Београд. Из Београда долази у Крагујевац код сестре, а после краћег времена ступа у брак са Братиславом, кћерком Милована Димитријевића, угледног домаћина из Чумића.

Године 1942. бива рукоположен за ђакона од стране епископа Нектарија, потоњег митрополита дабробосанског, а за свештеника од епископа Викентија, потоњег патријарха српског.

Као новорукоположени свештеник враћа се у Босну, али после три месеца долази у Чумић и врши дужност пароха на месту свештеника Бошка Карића, који је ратне дане провео у заробљеништву.

После рата (1946) бива постављен за пароха ђурђевског при цркви у Саранову, а после смрти прота Алексе Исаковића постављен је за пароха сарановачког. На овој дужности пароха сарановачког остаје до 2. септембра 1962. године, када прелази на упражњену парохију чумићку, и ту остаје све до свога пензионисања 1983. године. Као пензионисани парох остаје да живи код своје деце у Чумићу, служећи и даље у храму чумићком помажући своје младом наследнику о. Зорану Павловићу, а доцније и о. Милану Томићу, који је заменио о. Зорана. Његове младе колеге су га веома поштовале.

Тих и скроман, а у служењу савестан и тачан, био је и остао кроз цео свој мукотрпни живот поч. прота Предраг Тимко. А на своје животне тешкоће, којих нико од нас није лишен, никада се и никоме није жалио.

Нека му је блажен покој у Царству Небеском, а међу нама вечан помен. Бог да му душу прости.

о. Д. М. С.

Из епархијског летописа

Освећен нови живопис у Младеновачкој цркви

У недељу, 19. маја ове године, житељи града Младеновца имали су велику част да у своме месту дочекају троицу наших архијереја и присуствују освећењу новог живописа у својој цркви.

Заиста ово је био велики доживљај за све вернике младеновачких парохија, јер је нови живопис дело руку њихових — осликан искључиво њиховим приложима.

Црква *Успенија Пресвете Богородице* у Младеновцу, саграђена је 1910. године имала је стари живопис урађен 1937. године а састојао се од неколико композиција и ликова (Пантократор — у куполи, четворица Еванђелиста — на четири стране испод куполе и иконе св. Арханђела Михаила и св. Георгија).

Од 1962. до 1964. године на месту предвиђеном за сликање ликова светих ратника, урађено је 18 светитељских икона испод којих су била исписана имена њихових приложника, а урадио их је сликар синђел Никодим Бркић.

Временом је малтер почео да опада, тако да је већина живописа уништена, а због слабе подлоге није била могућа никаква рестаурација.

Године 1980. сав малтер у унутрашњости цркве је морао да буде обијен па је изведено ново малтерисање мермерним брашном и кречом, што ће се показати као добра подлога за нови живопис.

На предлог и уз благослов Његовог Преосвештенства епископа шумадијског г. др Саве живописање цркве поверено је 1983. године *Драгомиру Јашовићу*, академском сликару из Београда.

Те године сликар је урадио у куполи композицију Вазнесења Христовог (Пантократор са анђелима и 12 апостола са Пресветом Богородицом) коју је копирао из цркве Светих Апостола у Пећкој патријаршији.

Следеће године наставак живописања је поверен *Драгомиру Марунићу*, такође сликару из Београда, и он ће, по инструкцијама владике Саве, осликати целу унутрашњост цркве (око 700 м²). Већина композиција (има их 10 са преко 200 ликова) копирана је из цркве посвећене св. Јоакиму и Ани, задужбине краља Милутина у Студеници.

Што се тиче осталих ликова (стојећих и оних у медаљонима, има их стотину) тенденција је била да буде што више српских светитеља.

Живописање је завршено 1989. године а онда се приступило ограђивању црквене порте (350 м ограда), увођењу градског грејања у св. храм и генералној оправци крова и фасаде на цркви и звонари.

У пролеће 1991. године на порталу изнад улазних врата постављена је икона Пресвете Богородице у мозаику, рад академског сликара г. *Мише Младеновића* и супруге *Данице* из Београда.

Пошто су сви радови око цркве били коначно завршени, црквени одбор је са својим свештеницима позвао епископа г. др Саву на освећење које је заказано за 19. мај ове године. (*Видети слике на I и II страни омота.*) Тог дана мноштво верника дошло је да дочека епископе: шумадијског др Саву, источноамеричког Христофора и врањског Саву, и да са њима заједно учествује у молитви.

Пошто су епископи у орнату и уз звуке звона дочекани на капији цркве, одмах се приступило освећењу иконе св. Богородице — Панагије (или Оранте) — у мозаику, затим је учињен опход са малим освећењем цркве а потом, по уласку у храм, надлежни епископ др Сава је извршио освећење новог живописа.

Свету литургију са епископима служила су четворица протојереја са двојицом ђакана, а складно је певао хор Српске академије наука из Београда под вођством диригента г. Ивана Стефановића.

При крају Литургије, епископ шумадијски др Сава се обратио народу Божијем у храму — и онима испред храма, који су службу пратили преко озвучења — упечатљивом беседом започињући речима: „Небо и земља ће проћи али речи моје неће проћи“ (Мк. 13:31).

Затим је позвао верне да следеју Свете насликане у овом храму, чијим ликовима се данас клањамо. Нагласио је такође потребу много веће љубави у српском народу, рекавши да српски народ никада као у овом тренутку није имао мање љубави међу собом а *више непријатеља* против себе! Српском народу су потребни апостоли да би из ове духовне кризе изашао, а сви смо ми позвани да будемо ти апостоли и сведоци Христови.

На крају проповеди Епископ је изразио захвалност свим Младеновачанима који су овим живописом отворили себи прозоре у небо, црквеном одбору такође а парохе младеновачке, о. Драгољуба Ракића и о. Живорада Марића, одликовао чином протојереја, а о. Жарка Јеремића достојанством протонамесника.

После Свете литургије и послужења у парохијском дому, епископи су поново прешли у црквену порту где је под великим шатором приређена трпеза љубави за неколико стотина званица и гостију.

За време ручка епископе је поздравио старешина цркве и архијерејски намесник младеновачки о. Драгољуб Ракић, изневши укратко, хронолошким редом, шта је све урађено у последњих неколико година.

Нарочиту захвалност изразио је своме архијереју, епископу шумадијском г. др Сави, на очинској бризи и моралној помоћи, јер свешто је урађено било је по његовом благослову и његовим саветима.

Потом се захвалио: г. Драгомиру Марунићу, сликару који је осликао више од 700 м² живописа у храму, г. Миши Младеновићу, академском сликару, који је израдио икону Пресвете Богородице у мозаику за портал, великим приложницима који су помогли живописање и друге радове на цркви, Скупштини општине Младеновац која је асфалтирала тротоар поред црквене ограде у дужини од 150 м, младеновачким предузећима која су на разне начине помогла црквеној општини, а нарочито Градској топлани која је технички и без наплате омогућила увођење грејања у цркву које за сада добро функционише.

Затим се старешина цркве захвалио свима онима који су помогли да до ове прославе дође и да се припреми ова бела трпеза, а нарочито приватним трговцима, кафеџијама и пекарима који су и овог пута били веома издашни.

На крају је изразио захвалност хору Српске академије наука на дивном певању на Светој литургији; Хор је одговорио певањем „Многаја љета“.

При крају ручка, епископ шумадијски др Сава се поново обратио присутнима и захвалио свима који су у било чему помогли да се украси црква и порта, уз неизбежно подсећање да ће Српску Земљу имати онај који има *млади нараштај*, односно да је српском народу неопходно рађање много више деце, да би своје домове, своју веру и своје храмове могли да одржавају и сачувају!

На крају се вернима обратио епископ источноамерички г. Христофор, захваливши најпре епископу шумадијском др Сави на позиву да заједно служе, а потом свима вернима који су украшавањем овога светог храма показали украс своје душе, украс своје части, украс своје вере и тиме доказали да су истинска жива црква Христова.

Када су епископи због својих обавеза морали да крену, испратио их је Хор песмом „Испола ети Деспота“, музички ансамбл „Низамским растанком“ и сав народ речима: Хвала Вам и дођите нам опет!

о. Д. Р.

У Ботуну обновљен храм Св. Преподобномученице Параскеве

У току протекле и ове године парохијани Ботунске цркве, а која се налази на домаку Крагујевца, својим даровима већим и мањим, а уз труд и ангажовање црквеног одбора и младог свештеника о. Братислава Пауновића, генерално су обновили свој храм који је посвећен Светој Преподобномученици Параскеви. Црква је обновљена

и споља и изнутра. Сав малтер на спољној фасади је обијен до цигли и постављен нов као и олуци. Столарија је преуређена, а унутрашњост храма омалана.

За ову радост парохијани су позвали Преосвећеног епископа Саву да изврши мало освећење храма, које је било заказано за 23. јуни 1991. године.

У 8,30 часова стигао је Преосвећени владика Сава и, уз саслужење четворице свештеника и ђакон, извршио мало освећење храма и служио Литургију пред окупљеним житељима Ботунџа, Г. Комарица, Маршића и Кормана, као и гостију са стране.

У току Свете литургије, на којој су певале монахиње манастира Грнчарице, присутнима се обратио Господин Епископ похваливши ревност свих дародаваца, који су омогућили обнову овога храма, који је некада био манастир и више пута рушен и обнављан, а сада је парохијска црква, која је у великом поштовању и у широј околини због своје светиње и старости. Затим је позвао присутне да сада, после ове обнове, предстоји тежа и већа обнова: духовна обнова, *обнова душе и срца* које треба да буду уистини храм Духа Светога. Затим је Преосвећени упозорио да је Српски народ по питању вере пао на испиту; јер у нашим домовима још увек има одрасле деце некрштене, невенчаних супружника и да се још увек крштени испраћају са овога свега без знака крста. Преосвећени је апеловао и на родитеље да се не оглушују о заповест Божију: рађајте се и множите се, напуните земљу и владајте њоме. А наши српски домови данас су полупразни и празни. Ко ће сутра у њима да живи када је у нашем народу, нажалост, *више Гробова него колевки?*

На крају, у порти цркве ботунџке Преосвећени је кропио присутан народ, а монахиње манастира Грнчарице певале су духовне песме.

За све присутне домаћини су приредили заједничку трпезу љубави. У току ручка о. Драган Нагулић, парох кормански, подигао је здравицу и захвалио се Преосвећеном епископу Сави што се одазвао позиву овог богобојажљивог народа и истакао Горњокомаричане као најревносније прегоаце у обнови ове светиње.

Око 14 часова владика Сава је, топло поздрављен од свих, кренуо из Ботунџа за манастир Грнчарицу.

...У Лапову

Истог дана у 18 часова стигао је Преосвећени епископ Сава у Лапово, где је био дочекан од свештенства лепеничког намесништва као и присутног народа, да би по уласку у храм присуствовао вечерњем богослужењу које су служили: протојереј Милутин Петровић, архијерејски намесник лепенички; протојереј Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки и протојереј Милован Стевановић, парох бадњевачки.

На крају вечерњег богослужења Преосвећени владика Сава је поучио присутни народ да живи у вери и по закону Божијем, нагласивши да смо једини народ у овој држави који није имао веронауку; да само српском народу нису давале дозволе да подижу нове храмове, иако смо имали велике потребе за њима. Зар је могуће да само нама Бог није потребан? Онда није чудо што се све ово са нама догађа! Ово је казна Божија за сва наша многобројна сагрешења. Вратимо се Богу да би се и Бог вратио нама...

Затим је из храма кренула свечана литија према новопостављеним темељима будуће црквене дворане — ради освећења истих. По завршеном чину освећења народ је прилазио Епископу ради кропљења, а у црквеним просторијама Господин Епископ је поразговарао са присутним свештенством, којих је било у већем броју, да би се на крају прешло за трпезу љубави.

У току вечере здравицу је подигао прота Милутин Петровић, архијерејски намесник лепенички, а на крају Господин Епископ се захвалио свима и пун утисака овог дана, који је био Господу угодан а свима нама радостан, кренуо око 20 часова у своју резиденцију у Крагујевац.

Видовдан у Својнову

Док је у другим крајевима Шумадијске епархије број посетилаца наших храмова, из године у годину, опадао, односу на послератне године, у Темнићу то није био случај. На овај дан у свим храмовима овога краја, народ се окупља у великом броју, да су тога дана и порте пуне. Тако је било и ове године на Видовдан у манастиру Св. Николе у Својнову.

Света архијерејска литургија је заказана у 8,30 часова и народ је још у јутарњим часовима испунио простор око манастира. Долазак Епископа огласила су манастирска звона, а народ побожног Темнића тискао се један до другог да би били што ближе месту у порти, где се служила Света литургија. Домаћини су се постарали за озвучење без кога се не би могло ни замислити богослужење тога дана.

На Литургији су певале монахиње манастира Грнчарице код Крагујевца.

У току Литургије присутном народу се обратио Преосвећени епископ Сава и говорећи о Лазаревом опредељењу за Царство небеско, позвао је српски народ да чува косовске идеале и опредељење. Износећи улогу наших манастира и њихов значај кроз векове за српски народ — позвао је присутне да се окупљају око својих светиња, одласком у њих попут царице Милице и осталих косовских удовица, истичући шта значи одрећи се овога света, узети крст свој и поћи за Господом. Овај свет мало нуди а много узима: узима нам душу која је пре-

тежнија од света, јер шта нам вреди ако сав свет задобијемо а душу своју изгубимо, поручује нам Господ... нагласио је у својој проповеди епископ Сава.

После дељења нафоре Преосвећени је прешао у манастирски конак где су пристигли представници друштвених организација и „Колубаре“ из Лазаревца, затим народни посланици и друге личности из Параћина и Јагодине. Разлог оваквог сабирања је тај што је и овај манастир најзад добио електричну енергију. Овome су много помогли и Колубарци. Протојереј Живорад Јаковљевић, архијерејски намесник колубарско-посавски пристигао је са гостима у манастир око 11 часова. После разговора са присутнима, а дошао је на ред и стари конак у манастиру Јошаници, прешло се за трпезу љубави. У току ручка мештани Својнова са свештеником Драганом доделили су захвалнице свима који су се трудили око манастира св. Николе у његовој обнови; а овом манастиру још много штошта недостаје, јер се овде после рата најмање урадило. Недостаје пут и генерална обнова манастирске цркве и конака.

На крају Господин Епископ се свима захвалио, а посебно Колубарцима што су, с краја на крај Епархије, помогли ову светињу да и она буде електрификована.

У Крагујевцу враћена круна Слободи

На Петровдан, 12. јула о.г. свечано је освећен — у поратно време оскрнављени — Споменик подигнут палим Шумадинцима у ратовима од 1804. до 1918. године, у Малом парку код Градске пијаце. Освећење је извршио, у одсутности Његовог Преосвештенства епископа шумадијског господина др Саве, протојереј Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки, уз саслужење свештеника Саборне и Старе цркве крагујевачке. *(Видети слике на III страни омота.)*

Иницијативу за подизање овог Споменика дао је пододбор Удружења резервних официра и ратника на својој годишњој скупштини одржаној 1925. г. Иначе сама идеја се родила још давне 1903. године.

Споменик палим Шумадинцима рад је вајара Антуна Аугустинчића, који је ово монументално дело остварио у сарадњи са сликаром Јозом Кљаковићем, који је дао нацрт. Свечано откривање и освећење Споменика било је извршено на Петровдан, 12. јула 1932. године, у присуству више од 20.000 људи. Хроничари су забележили да је то био велики догађај за Крагујевац, Шумадију, Србију... Био је то прави шумадијски празник чија је свечаност трајала више дана, када су у Крагујевцу први пут били постављени микрофони. Положено је 46 венаца. Уз бакладу, хорске песме, гусле, приређена је и изложба ратног оружја Српске војске.

У току Другог светског рата споменик није био оштећен. Вероватно да су га Немци поштедели ценећи његову монументалност и уметничку вредност. Споменик, чија висина износи 12 метара, постављен је на мермерној постолји, које на спољним странама има четири бронзана барелефа: на њему су распоређене у четири правца, бронзане групе ратника, које симболизују Први и Други српски устанак, Балкански рат и Први светски рат. Из средишта постолје уздиже се, као обелиск, мермерни стуб са статуом Слободе на врху.

Руку Слободе, која је држала круну, символ српске државности, скинуле су поратне власти због „идеолошке неподобности“ и пришиле нову са венцем. Аутор Аугустинчић је ово протумачио као вандализам, и одрекао се овог свог монументалног дела.

Реконструкцију круне, која је уништена, извршио је на основу фотографије крагујевачки вајар Никола-Кока Јанковић.

По извршеном чину освећења споменика присутнима се обратио протојереј Драгослав Степковић и између осталог рекао: „...Нека је вечна слава и хвала у Царству небеском свима изгинулим ратницима од 1804. до 1918. године, који изгинуше бранећи веру и отаџбину, и животе своје положише за крст часни и слободу златну, знајући зашта ваља живети и мрети. А живели су и умирали за вечне и непролазне идеале... Данашњим чином освећења овог величанственог Споменика — који подиглоше потомци ратника, а потомци њихових потомака га оскрнавише — и ми данас, после скоро педесет година скидамо срамоту своју пред Богом, пред историјом и пред овим светлим и светим жртвама, и молимо се да нам

опросте многобројна сагрешења наша...“

На крају о историјату овог споменика-обележја говорио је господин Душан Јовановић, професор историје из Крагујевца, који је добио многобројне аплаузе од присутних; својим пожртвовањем он је стекао и највећу заслугу за ово дело.

Д. М. С.

Велика свечаност у манастиру Свети Никола (Павловац) у Кораћници

НАРОДНИ САБОР — ДРУГИ ПОСЛЕ ТРИ ВЕКА

У присуству грађанства и свештенства, Свету архијерејску литургију одслужио је Преосвећени владика шумадијски господин др Сава. Поред градских и општинских представника, присуствовали и представници Народне скупштине и Владе Србије.

Дан Светих деспота Стефана Лазаревића (кога је Српска православна црква прогласила за светог на 500-годишњицу смрти, која га је задесила 19. јула 1427. године у данашњим Црквинама код Младеновца), и његове мајке кнегиње Милице — преподобне Евгеније (која је то име добила када се 1393. године замонашила у својој задужбини манастиру Љубостињи), Преосвећени владика шумадијски господин др Сава прошле године је ублагословио за Народни сабор у манастиру Свети Никола (Павловац) у Кораћници подно Космаја.

У живописној космајској дубоделини, у којој је почетком XV века засијала пуним сјајем задужбина првог

српског деспота Стефана Лазаревића (шестог детета а првог сина Светог великомученика Лазара, цара српског страдалног у Косовској бици, и царице Милице, директног потомка Великога жупана Стефана Немање, родоначелника династије која је пуна два века владала Србијом, мудре владарке и примерне монахиње која је доцније примивши и велику схиму постала схимонахиња Ефросинија), и ове године, 1. августа одржан је велики Народни сабор. Други по реду од Велике сеобе Срба, после три века, колико је овај некадашњи црквено-културни центар писмености у космајској области — по својим изузетним вредностима сврстан у прву групу споменика богате баштине Србије — провео напуштен, разрушен, али никад заборављен од Српске православне цркве и Срба.

Поред грађанства и свештенства, културних, јавних и привредних посленика, општинских и градских представника, овој великој свечаности у Кораћници присуствовали су и Боривоје Петровић, потпредседник Народне скупштине Србије, Драган Драгојловић, министар вера у Републичкој влади и народни посланици Велимир Живојиновић, Владан Гајић и Милош Бојовић. Из Љига је дошла делегација „Гранит пешчара“, са генералним директором Драганом Николићем на челу, предузећа које треба да из свог мајдана извади и обради одговарајуће камене плоче за високу куполу на манастирској цркви.

И на дан овогодишњег Сабора пред црквом манастира Павловца, Свету архијерејску литургију одслужио је Преосвећени владика шумадијски господин др Сава. (*Видети слику на полеђини омота.*) После његове запажене беседе, у којој је, поред осталог, у првом реду апеловао на веома потребно јединство српског народа, у коме треба да буде један Господ, једна вера, једно крштење, једно срце и једна душа (ср. Еф. 4:5; Д. ап. 4:32), присутнима се у име Владе Србије обратио Драган Драгојловић. И он је такође указао на неопходну слогу Срба, рекавши да је почетком овога века Србија имала више партија, али када је требало ратовати постојала је само једна војска — Српска војска, која је извојевала све битке за одбрану земље и слободу народа.

Због обилне кише која је омела завршетак свечаности у Павловцу, програм је настављен у дому власника СУР „Стари друг“ Љубе Ненадовића, који је и ове године био домаћин Сабора, по другом пут носилац саборског колача. Реситал „Слово о Деспоту“ аутора Радомира Васиљевића извели су Љиљана Милојкић, професор књижевности и Зоран Гојковић, студент Факултета драмских уметности. У име Скупштине Србије присутне је поздравио Милош Бојовић. О манастиру Павловца као просветитељском центру, његовој историјској улази за очување националне свести у судбоносним временима за Србију и

Преосвећени Господин Сава, епископ шумадијски служи архијерејску Свету литургију на Другом сабору у Светониколском манастиру Павловцу у Кораћници. (Снимио Драгослав Раденковић-Баја)

његовој садашњој обнови, у својству секретара Одбора за његову заштиту основаног још 1967. године говорио је писац ових редова. Младеновчани Андрија Радосављевић и Влада Ђурђевић и Сопотанин Драгослав-Баја Раденковић видео-камером и фотоапаратом бесплатно су овековечили ову историјску свечаност у историјском Павловцу и на тај начин, попут многих других, помогли враћање у живот ове древне српске светиње, која је са друга два космајска манастира: Светог Арханђела (Тресија) и Светог Ђорђа (Кастаљана) у оновременој Србији, у троуглу чинила космајску малу Свету Гору.

Обнову Павловца, веома значајног културно—историјског споменика средњовековне Србије изводе стручњаци Завода за заштиту споменика културе града Београда, уз свесрдно ангажовање Шумадијске епархије. Од прошле јесени, када је благословом владике шумадијског др Саве постављен манастирски конак, монтажни и привремен, и за новог игумана именован јеромонах Митрофан Милојевић, Ужичанин, који је у једној просторији лепо уредио капелу за богослужење, оживљавање Павловца, уз помоћ Скупштине општине Младеновац, многих државних и приватних фирми и појединаца из земље и иностранства, сваки даном је све видније. Игуман Митрофан похвално говори о садашњем председнику Народне скупштине Србије Александру Бакочевићу, који је недавно незванично посетио ово древно здање српске историје и ангажовао се да се уз помоћ Републичког фонда за путеве, СО Младеновац и других, до њега прошири и асфалтира приступни пут у дужини од око 400 метара. Тако су учесници Сабора били први који су асфалтом дошли до манастира, први пут у његовом шестовековном постојању!

Неуморни игуман Павловца, отац Митрофан, први после 300 година, свете, узвишене дужности служења Богу и Српској православној цркви, чија је историја дуга, часна и славна, свесрдно и с љубављу наставио је тамо где су стали његови претходници монаси у временима стравичним за Србију. Моли оне који могу и желе да помогну коначни завршетак овог светог храма српског да прилоге у динарима шаљу поштанском упутницом на:

Манастир Свети Никола (Павловац) — 11415 Кораћница, или поштанском уплатницом на жиро-рачун код СДК Младеновац број 60809-678-92521. Девизни рачун је код „Беобанк“ — Београд, Зелени венац 16, број 60811-620-16-312-09-4796954 — за обнову манастира Павловца.

Сви приложници биће уписани у књигу добротвора.

Миладин Станкић

Остварује се жеља Блаженопочившег патријарха српског Варнаве

ГРАДИ СЕ НОВИ КОНАК У МАНАСТИРУ ТРЕСИЈЕ

У порти манастира Светих Арханђела (Тресије), задужбине првог српског деспота Стефана Лазаревића краја XIV века, 14. септембра — на православни празник Св. Симеона Столпника, на дан Славе манастирске капеле — одржан је велики народни сабор. Окупили су се многи Космајци и гости са разних страна, и у манастирској цркви присуствовали Светој архијерејској литургији, коју је служио Преосвећени епископ шумадијски господин др Сава. Делу Литургије присуствовала је и Њено височанство српска принцеза Јелисавета Карађорђевић, која је заједно са владиком Савом обавила свечани чин полагања камена темељца новог конака манастира Тресије, који је претходно епископ Сава овештао. Овај свети камен — да се и то забележи — поред освећеног вина од грождја са лозе Немањина, свећа и извесне помоћи, послао је братство древне српске лавре Хиландара, из Свете Горе.

Принцезу Јелисавету Карађорђевић, првог члана ове српске династије који је посетио свети храм Тресије (по народном предању тако назван зато што је племенита и мудра кнегиња Милица, када је видела тако лепу задужбину свога сина Стефана, почела да се тресе од радости) на Космај је довео, из поштовања, Рајко Ускоковић, председник Удружења „Беотакси“. У њеној пратњи били су госпођа Љубица Радуловић, виши конзерватор у Народном музеју у Београду, господин Драган Бабић и господин Милан Обрадовић. Срдачну добродошлицу цењеном и ретком госту пожелео је игуман Тресија јеромонах Јован Маричић, који се са малобројним братством и сестринством, уз помоћ верника, већ четири деценије свесрдно труди да манастир напредује. (*Видети слику на полеђини омота.*)

Пре полагања камена темељца, архијерејски намесник космајски протојереј Милош Вукојевић, пред окупљеним народом и свештенством, прочитао је текст Повеље на пергаменту, која је уграђена у темељ будућег манастирског конака. На Повељу, коју су потписали епископ шумадијски Сава, принцеза Јелисавета Карађорђевић и присутни свештеници, пише:

„У име Оца и Сина и Светога Духа
Основа се конак манастира Светих Арханђела у Тресијама, за време архијерарховања Његовог Преосвећенства епископа шумадијског господина др Саве, игумана манастира Јована Маричића и архијерејског намесника космајског протојереја Милоша Вукојевића.

Пројекат конака израдио је архитекта господин Јован Поповић, из Београда. Грађевинске радове изводи приватно предузеће „Инвест експорт“ из Смедеревске Паланке, власништво господина Драгослава Миличића.

Конак се подиже прилозима верника.

Темељ конака освећен је 14/1. септембра 1991. године, после одслужене архијерејске литургије, чинодејствовања епископа шумадијског господина др Саве и уз садејство присутног свештенства.

После престанка дуготрајног аплауза, владика шумадијски др Сава обратио се присутнима и у краткој, запаженој беседи изговорио следеће историјске речи:

— Стицајем срећних прилика, драга браћо и сестре, данас када Православна црква у целом свету слави почетак своје нове црквене године, ми овде у манастиру Тресијама, после неколико стотина година, отварамо један нови лист у Летопису овог славног, историјског и прослављеног манастира посвећеног светим архистратизима Михаилу и Гаврилу.

Побожан син кнеза Лазара, деспот Стефан Лазаревић, украсио је Космај дивним манастирима, које је почео да обнавља патријарх српски Варнава, али га је смрт омела да обнови сва три манастира: Тресије, Павловца и Кастаљана. Пре пуних 30 година, за време Блаженопочившег епископа шумадијског Валеријана, пропевао је манастир Тресије, и овде, у овом манастиру ево пуних 30 година, после паузе од 300 година, слави се Бог посведневно. Игуман Јован, са сестринством овог манастира сваки дан се моли Богу за цео српски народ.

Прошле године почела је обнова манастира Павловца. Ако Бог да да обновимо и трећи заустели манастир овде, у овој малој Космајској Светој Гори, манастир Светог Великомученика Георгија у Кастаљану.

Данас је наша радост велика, јер се, ево, испуњава сан великог градитеља Српске православне цркве, блажене успомене патријарха Варнаве, који је покушао за време свог маловременог живота да обнови све ове заустеле манастире, који потичу из времена славног деспота Стефана Лазаревића, који је на небу српском засијао као последња звезда. И ми се данас молимо Деспоту, Славном, Светом и Високом да се помоли Богу, јер ми овај дом не можемо сазидати сами. Јер, ако Господ не сазиди дом узалуд се труде они који га граде (Псалам 127:1). Ми ћемо га сазидати уз помоћ Божју, а по молитвама Светог славног деспота Стефана Лазаревића, да овај манастир буде и убудуће дом молитве, у коме ће се сабирати српски народ, жељан и жеда Бог живог.

Ми призивамо благослов на свектиторе и приложнике овога Светог храма, како велике тако исто и мале, а Бог ће њихове жртве подједнако примити.

Радујемо се што данас у овом славном манастиру видимо принцезу Јелисавету Карађорђевић, која је учествовала у полагању темеља овога новог конака и тако је себе повезала са овим манастиром и постала је задужбинар овога манастира, попут славних Карађорђевића који су били Цркви православној српској одани и познати у нашем народу као задужбинари.

Бог нека благослови труде оца Јована и свих оних који му помажу, да овај дом што презасија, да га довршимо, да га осветимо у славу Божју, а за добро и напредак српског православног народа. Бог нека благослови све оне који су се данас сетили Бога и ове велике светиње, која носи историјску мисију у нашем српском православном народу.

А онда, после стишаног аплауза, сви присутни — они који су показали и исказали поштовање према празнику, цркви и њеним гостима — запева-ли су духовну песму: „Помози нам ви-шњи Боже, без Тебе се ништ' не може“...

После завршеног званичног дела свечаности у Тресијама, које су биле место за радовање, у просторијама манастира владика Сава је разговарао са многим гостима. Овом приликом ваљда истаћи да је за протеклих 14 година, колико је Преосвећени на челу Шумадијске епархије, на њеном подручју обновљено или подигнуто више од сто нових црквених објеката!

Епископ др Сава је Њеном височанству принцези Јелисавети даровао бројанице уз завет: „Поклањам Вам ове бројанице са жељом да се молите за цео српски народ.“ Принцеза Јелисавета Карађорђевић је била видно узбуђена и истовремено веома радосна. Поклон — лични рад у дуборезу манастирске цркве добила је Принцеза од старешине Тресија о. Јована, а Владислав Павић, из Сопота, предао јој је ружу боје шампањца, специјално одгајану у свом ружи-чњаку. Очито задовољна пажњом која јој је указана Принцеза са свима срдечно захвалила на српском језику: „И овде, као и свуда до сада, наишла сам на велико и познато српско гостопримство. Драго ми је што ми је припала част и што ми се испунила жеља да на овом месту положим камен темељац за будући манастирски конак. Он ће бити и моја кућа и надам се, када буде готов, да ћу у њему моћи да станујем.“

Затим су за трпезом братске љубави, коју су Космајци припремили, изговорене многе здравце. Принцеза је тада сазнала да је недалеко од Тресија, у селу Кораћици, основна школа — подигнута од 1928. до 1930. године великим залагањем управитеља Раје Степановића и мештана — носила име њеног блаженопочившег стрица, краља Александра Првог Карађорђевића. Обојави да ће ускоро посетити и то село и у њему манастир Св. Никола (Павловац) који се обнавља,

Принцеза је дугу времена провела са раздраганим манастирским гостима, фотографишући се с њима и дајући им аутограме.

Кратка историја манастира Тресија

Манастир Светих Арханђела (Тресије) помиње се у турском катастарском попису Београда и околине 1530. и 1560. године, уписан уз село Неменикуће. На једном рукописном псалтиру манастира Хопово, који се чува у Хиландару, под 1641. годином је забележено да је овај псалтир из манастира Тресија. За време Велике сеобе Срба 1690. године под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем, као и остали српски манастири, и Тресије су опљачкане и порушене. Али, после само 19 година су обновљене, о чему сведочи стари црквенословенски запис на каменој плочи узиданој с леве стране од улаза у цркву:

„Изволенијем Отца и поспешенијем Сина и свршенијем Светог Духа обнови се свети храм божанствени светих сила безпутних трудом и платом игумана кир хаџи-Висариона, са братством из манастира званог Раковица близу Београда 1709. године.“

Манастир Тресије се помиње и 1732. године, као једнобродна црква са споља пространим олтарском апсидом, са доцније призидањем припратом. За време турских најезда у Космају је организовано много збогова и у његовим гудурама нашло је уточиште безброј ојађених српских породица које су се често састајале у пространим манастиру, молећи се Богу дан и ноћ...

По завршетку Првог светског рата, за обнову разрушеног манастира заузео се најпре Његова Светост патријарх Димитрије, а затим и патријарх Варнава, који је 19. јула 1935. године обишао Тресије и Павловац. Било је то на 508. годишњицу смрти деспота Стефана Лазаревића, за чије се име везује настанак сва три манастира на Космају, који су у оновременој Србији чинили космајску малу Свету Гору. Истог дана Његова Светост патријарх српски Варнава — учиој су пратњи били господа Стеван Димитријевић, декан Теолошког факултета у Београду, Момир Кореновић, архитекта и Добросав Кузмић, уредник „Политике“ — посетио је цркву и школу у Кораћици, где су га срдечно поздравили свештеник Вељко Милошевић и управитељ Раја Степановић.

У Тресијама је патријарх Варнава дао упутства за обнову манастира и радови су почели августа 1936. године. На цркви се радило интензивно и дошло се до сводова. Ту се стало па се наредне године приступило зидању манастирског конака дугачког 45 а широког шест метара. Пројектован на два спрата са терасом, делом је био предвиђен и за дечје обданиште и летовалиште. Иако се после смрти патријарха Варнаве није стало у обнови Тресија, ратни вихор је прекинуо активност тресијских неимара. Древни

српски споменик је чамιο све до 1950. године. Тада је његову последњу обнову започео јеромонах Рафаил (Радисав Миловановић, рођен у Венчанима), а затим су је наставили монаси Епифаније (Милосав Богосављевић, из Саранова код Наталинаца) и Пафнутије (Рајко Спасојевић, из Раниловића). Њима су се убрзо прикључили искушеници Владислав Маричић, из Неменикућа (монах Јован), Тихомир Петровић, из Ђуринаца (монах Теофил), Миладин Богосављевић, из Саранова (монах Михаил који је сада у Светој Гори у манастиру Хиландару), Милутин Миловановић, из Малих Црљена (монах Пајсије). Доцније су дошле искушенице па монахиње Александра, Касијана и Милена. Некада вишебројном (данас то није случај) братству манастира Тресије много је помогло оближње домаћинство Илије Сарића. Од 1958. до 1961. године зидове цркве је живописао Јанко Брашић, сељак сликар из Опарића код Светозарева, уз помоћ тадашњег монаха Јована који има дара за сликарство.

У данашње време Шумадијска епархија с владиком Савом на челу, уз помоћ Скупштине општине Сопот и других, свесрдно се залаже да се манастиру Тресије врати бар део неправедно одузетог имања и да конак што пре буде завршен. Тиме ће бити остварена и велика давнашња жеља Блаженопочившег патријарха српског Варнаве.

Миладин Станкић

Каленић

ГОДИНА XIII
5/73. 1991.

издаје Српска православна епархија шумадијска

Издаје шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни уредник:

Драгослав Степковић

Уредништво и администрација „Каленић“

Улица маршала Тита 67
34000 Крагујевац

Телефон: 034/32-642

Текући рачун: „Каленић“

издавачка установа
Епархије шумадијске
Број жиро-рачуна:
61700-620-16-80691-14-62-00684-1
Број девизног рачуна: 12-62-25641-1
Југобанка — Крагујевац

Штампа: Штампарија Српске патријаршије, Београд, 7. јула 5

Тираж: 12.000 примерака

Годишња претплата: 120,—дин.
а за иностранство: 15 ам. долара

У крагујевачком Малом парку, код Градске пијаце, после скоро педесет година свечано је освећен споменик Шумадинцима палим у ослободилачким ратовима од 1804. до 1918. године. Статуа Слободе на врху споменика некада је држала круну као символ српске државности. Поратним властима ово је било „идеолошки неподобно“, па су круну

скинули а монтирали венац! Ове године је споменик доведен у првобитно стање — кипу Слободе враћена је круна.

На сликама: за време чина освећења Споменик палим Шумадинцима у Крагујевцу, 12. јула о.г. Нарочито заслужан за обнову овог споменика је професор Душан Јовановић.

Са овогодишњег народног сабора пред Светониколском црквом манастира Павловца у Кораћници, одржаног 1. августа — за време Свете литургије у манастирској порти. (Снимио Драгослав Раденковић-Баја)

Слика доле: За време освежења камена-темеља новог конака Светоарханђелског манастира Тресије под Космајем, 14. септембра о.г. Освежење је извршио Његово Преосвештенство Сава епископ шумадијски, у присуству Њеног Вишочанства принцезе Јелисавете, кћерке кнеза Павла Карађорђевића. Камен-темељац послало је братство манастира Хиландара. (Снимио Драгослав Раденковић-Баја)

